

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА:
ЕТАПИ ВИКОНАННЯ, СТРУКТУРА, ПРАВИЛА
ОФОРМЛЕННЯ, НОРМИ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ**

Методичні рекомендації
для здобувачів спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії» другого (магістерського) рівня вищої
освіти освітньої програми «Міжнародно-політична регіоналістика»

Електронний ресурс

Рецензенти:

М. С. Дорошко – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного регіоназнавства Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

О. О. Безрук – кандидат політичних наук, доцент, завідувач кафедри політології, соціології і культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 12 від 24 жовтня 2024 року)*

К 55 **Кваліфікаційна** робота магістра: етапи виконання, структура, правила оформлення, норми бібліографічного опису : методичні рекомендації для здобувачів спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньої програми «Міжнародно-політична регіоналістика» [Електронний ресурс] / уклад. А. Ю. Парфіненко, С. І. Лиман, Г. С. Панасенко І. О. Панова. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2024. – (PDF 64).

Видання містить основні вимоги до написання, оформлення та захисту кваліфікаційних робіт магістрів, які навчаються за освітньою програмою «Міжнародно-політична регіоналістика», спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Детально висвітлено процедуру вибору теми дослідження, особливості роботи з науковою літературою, змістовне наповнення кожного з розділів диплома. Наведено приклади оформлення різних елементів роботи.

УДК 378.22 (075.8)

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2024

© Парфіненко А. Ю., Лиман С. І.
Панасенко Г. С., Панова І. О., уклад., 2024

ЗМІСТ

I. ВСТУП	5
1.1. Мета та завдання магістерської роботи	5
1.2. Основні вимоги дипломної роботи	7
1.2.1. Вимоги щодо академічної доброчесності.....	10
1.3. Етапи виконання магістерської роботи	11
1.4. Керівництво магістерською роботою	12
1.5. Основні етапи дипломного дослідження.....	13
1.6. Вибір теми дослідження.....	14
1.7. Збір та обробка фактичного матеріалу	15
II. ЗМІСТ ТА ОБСЯГ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ	19
2.1. Вступ	19
2.2. Теоретичний розділ	20
2.3. Аналітичний розділ.....	28
2.4. Прогностичний розділ	31
2.5. Висновки	26
III. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ.....	27
3.1. Титульний аркуш	28
3.2. Зміст	28
3.3. Оформлення тексту.....	28
3.4. Оформлення елементів тексту.....	28
3.5. Посилання на джерела.....	29
3.6. Нумерація сторінок.....	29
3.7. Оформлення ілюстрацій.....	29
3.8. Оформлення таблиць	29
3.9. Формули.....	30
3.10. Оформлення списку використаних джерел.....	30
3.11. Додатки	31
IV. РЕЦЕНЗУВАННЯ І ЗАХИСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ	33
4.1. Порядок допуску до захисту.....	33
4.2. Рецензування магістерської роботи	34
4.3. Захист випускних кваліфікаційних робіт	34
4.4. Критерії оцінювання магістерських робіт ЕК.....	35
Додаток А	37
Додаток Б.....	38
Додаток В	39
Додаток Г	40
Додаток Д	41
Додаток Е.....	42
Додаток К	43
Додаток М.....	46
Додаток Н	47

Додаток П	48
Додаток Р	48
Додаток С	49
Додаток Р	50

ВСТУП

Підготовка магістрів за освітньою програмою «Міжнародно-політична регіоналістика», спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» відбувається згідно із Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», стандартом вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» (рівень вищої освіти – другий «магістерський»), освітньо-професійною програмою, засобами діагностики якості освіти і навчальним планом підготовки здобувачів вищої освіти за другим (магістерським) рівнем.

Завданням методичних рекомендацій є викладення основних положень та вимог щодо змісту магістерської роботи, організації виконання, її оформлення, підготовки до захисту, порядку захисту й оцінювання.

1.1. Мета та завдання магістерської роботи

Виконання і захист магістерської роботи, поряд із складанням комплексного іспиту зі спеціальності, є підсумковим етапом навчання у закладі вищої освіти, формою атестації випускників.

Магістерська робота є підтвердженням рівня загальнотеоретичної і спеціальної підготовки, кінцевим результатом самостійної індивідуальної навчальної діяльності студента, науковим дослідженням, яке підсумовує вивчення ним дисциплін та проходження всіх видів практик, передбачених навчальним планом підготовки магістрів освітньої програми «Міжнародно-політична регіоналістика, спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

Магістерська робота є випускною кваліфікаційною роботою, на підставі захисту якої та за умови успішного складання комплексного іспиту зі спеціальності Екзаменаційна комісія (ЕК) вирішує питання про присвоєння її автору кваліфікації «магістр» і видачу диплома магістра зі спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

Мета написання й захисту дипломної роботи полягає в тому, щоб виявити теоретичні та практичні знання студентів, отримані в процесі навчання в університеті, поглибити, систематизувати і закріпити ці знання. Дипломна робота дає можливість об'єктивно оцінити рівень підготовки фахівця при захисті в Екзаменаційній комісії (далі ЕК).

Для успішного виконання дипломної роботи студент повинен мати глибокі знання теорій міжнародних відносин, зовнішньої політики та міжнародних комунікацій, міжнародних та національних нормативно-правових актів, методичної, наукової, спеціальної літератури з міжнародних відносин та регіональних студій, вміти творчо застосовувати отримані знання у практичній роботі, грамотно аналізувати і узагальнювати зібраний практичний матеріал, використовувати результати такого аналізу і вивчення літературних джерел для

здійснення аналізу міжнародних взаємодій між державами та міжнародними регіонами, глибшого розуміння суті геополітичного середовища у відповідному регіоні світу, геополітичної детермінації, геополітичних інтересів і геополітичних впливів на зовнішню політику тих або інших країн.

Для досягнення цієї мети під час виконання магістерської роботи проводиться:

- систематизація, закріплення і розширення теоретичних і практичних знань про стан міжнародних відносин та їх регіональних проблем, отриманих у процесі навчання;

- розвиток навичок самостійної роботи й оволодіння методикою проведення міждисциплінарних досліджень та адаптації теоретичних моделей міжнародних відносин та зовнішньої політики для вирішення практичних питань міжнародного життя.

Дипломник повинен продемонструвати уміння:

- збирати, обробляти й упорядковувати великий обсяг інформації про стан міжнародних відносин, світової політики, зовнішньої політики України та інших держав;

- проводити самостійні дослідження проблем міжнародних відносин із використанням наукових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів;

- оцінювати та аналізувати міжнародні та зовнішньополітичні проблеми та ситуації, пропонувати підходи до вирішення таких проблем.

- визначати та прогнозувати політичні, економічні, дипломатичні, безпекові, суспільні й інші ризики країн та регіонів у сфері міжнародних відносин та глобального розвитку;

- спираючись на знання географічного положення, особливостей історичного, економічного, культурного та політичного розвитку визначати та прогнозувати природу та характер політичної поведінки та політичних взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях;

- аналізувати та оцінювати концептуальні підходи до вирішення проблем міжнародних відносин та зовнішньої політики;

- узагальнювати і систематизувати інформацію, висловлювати свої думки, робити наукові висновки, аналізувати різноманітні ситуації, обґрунтовувати конкретні пропозиції щодо розв'язання проблемних питань з обраної тематики;

1.2. Основні вимоги дипломної роботи

- дипломна робота повинна мати закінчений, самостійний і творчий характер;

- дослідження повинно ґрунтуватися на офіційних документах, спеціальній науковій та довідковій літературі, достовірному фактичному матеріалі з відкритих джерел та засобів масової інформації;

- містити всебічний аналіз досліджуваних проблем, спиратися на актуальні статистичні показники щодо стану політичного, економічного, суспільного та культурного розвитку країни;

- висновки і пропозиції, що містяться в дипломній роботі повинні мати певну наукову новизну і практичну значимість щодо вирішення проблем міжнародних відносин та зовнішньої політики, стану міжнародної взаємодії та зовнішньої політики України та інших держав, а також для удосконалення навчального процесу;

- теоретичний і практичний матеріал, що міститься у роботі, повинен бути викладений логічно і послідовно, висновки і рекомендації сформульовані чітко і переконливо. Найбільшу цінність представляють дипломні роботи, які містять практичні пропозиції щодо прогнозування процесів міжнародного співробітництва та міжнародної безпеки, двосторонньої взаємодії України та інших держав;

- бути поданою на в термін, передбачений графіком навчального процесу.

- важливо пам'ятати, що дипломна магістерська робота повинна виконуватись на матеріалах міжнародної та національної статистики та використовувати кількісні та якісні показники соціально-економічного та політичного розвитку країн/регіонів, порівняння показників трудового потенціалу, військового потенціалу, показників національного багатства, економічної ефективності, показників рівня життя, а також низки показників інституційного розвитку країн світу.

Тема кваліфікаційної роботи повинна відображати проблематику міжнародно-політичного спрямування. Вона має спиратися на теорії міжнародних відносин та світової політики, враховувати тенденції глобального розвитку та вирішувати прикладні завдання: виокремлювати й порівнювати ключові країни та регіони світу і на регіональному рівні аналізувати особливості модифікації глобальних закономірностей суспільно-політичного та економічного розвитку. В центрі уваги має бути географічна специфіка, особливості історичного, політичного, економічного, цивілізаційного, культурного, етнопсихологічного, етнокультурного розвитку частин (країн та регіонів) міжнародної системи, аналіз їхнього проблемного поля. Це має стати підґрунтям для розуміння та прогнозування політичної поведінки та політичної взаємодії окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.

За структурою дипломна робота повинна складатися з таких частин: теми (титульна сторінка); завдання дипломної роботи; анотації, яка містить загальні дані диплому; переліку умовних позначень (якщо потрібно); змісту; вступу, основної частини (розділи: теоретичний, аналітичний, прогностичний, кожний з яких складається не менш ніж з двох підрозділів), висновків, списку використаних джерел, додатків.

Остаточний зміст дипломної роботи визначається її темою. Рекомендований обсяг дипломної роботи – 65-70 сторінок. До обсягу

дипломної роботи не включають список використаних джерел та додатки. Допускається відхилення в межах $\pm 10\%$.

Титульна сторінка дипломної роботи оформлюється відповідно до вимог, встановлених Харківським національним університетом імені В.Н. Каразіна.

Завдання на дипломну роботу містить мету, об'єкт і предмет дослідження, розгорнутий зміст (план) роботи, календарний графік виконання роботи, складається студентом разом з науковим керівником, науковим консультантом, підписується ними та затверджується завідувачем випускової кафедри.

В **анотації** (обсяг – до 800 знаків) зазначається прізвище та ініціали студента, назва дипломної роботи, предмет, об'єкт, методи дослідження, основний зміст та результати. Ключові слова (специфічна термінологія) за темою, які найчастіше зустрічаються у дипломній роботі, наводяться у називному відмінку. Кількість ключових слів – 5-7. Анотація має бути на написану українською, російською та однією з іноземних мов (переважно англійською), розміщуватися на окремому аркуші та передувати змісту.

У дипломній роботі подається *перелік умовних скорочень*, якщо в ній вжито специфічну термінологію, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення тощо.

Зміст дипломної роботи визначається її темою і відображається в плані, що затверджується науковим керівником, розміщується безпосередньо після переліку умовних скорочень, починаючи з нової сторінки. Зміст включає: вступ; послідовно перелічені назви усіх розділів і підрозділів; висновки; список використаних джерел; додатки. Навпроти кожної позиції проставляються номери сторінок, які вказують на початок викладення матеріалу.

У **вступі** дипломної роботи зазначаються проблема, що потребує вирішення, ступінь її дослідження; обґрунтовується актуальність обраної теми, мета і завдання; формулюється об'єкт і предмет дослідження, елементи наукової новизни, практична значущість, методи наукових досліджень, апробація результатів досліджень – виступи на студентських наукових конференціях, публікації результатів дослідження (у разі наявності). Обсяг вступу, як правило, не повинен перевищувати 2,5-3 сторінки.

Актуальність теми подається у вигляді критичного аналізу та напрямів розв'язання проблеми, обґрунтування необхідності досліджень.

Ступінь вивченості проблеми включає характеристику останніх досліджень і публікацій, у яких розглядається дана проблема і на які спирається автор; виокремлюються невирішені раніше частини загальної проблеми, яким присвячена кваліфікаційна магістерська робота.

Об'єкт дослідження дипломної роботи – це процес або явище, що створює проблемну ситуацію і обрані для вивчення.

Предметом дослідження дипломної роботи є політичні, дипломатичні, економічні, соціальні, етнонаціональні, культурні та ін. закономірності функціонування та розвитку об'єкта, різноманітні його якості, властивості, тощо. Предмет дослідження міститься в межах об'єкта.

Об'єкт і предмет як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове.

Мета та завдання дипломної роботи повинні бути чітко сформульованими та відображати тематику дослідження.

Методологія дослідження – це сукупність підходів, способів, методів, прийомів і процедур, що застосовуються у процесі наукового пізнання, це галузь теоретичних знань та уявлень про сутність і форми, закони, порядок та умови їх застосування.

Методи досліджень – способи і прийоми наукового пізнання реальності та специфіка їх практичного застосування. Методи дослідження пов'язані з метою, об'єктом, предметом і науковими завданнями, які постають перед дослідником.

Специфіка джерельної бази. Слід зазначити найцікавіші книги, довідники, статті, звіти; розподілити їх за важливістю, якістю інформації, оригінальністю викладення, глибиною розробок.

Практична значущість повинна містити результати самостійно проведених досліджень, що можуть бути оприлюднені та використанні для підготовки аналітичних довідок, укладання довідників, наукових та навчальних видань.

Апробація результатів роботи має містити назви статей, тез доповідей, підготовлених за матеріалами роботи, виступи на науково-практичних конференціях (за наявності).

У **висновках** дипломної роботи підбиваються підсумки проведеного дослідження, викладаються основні практичні результати, наводяться рекомендації щодо їх практичного використання.

Формулювання висновків повинно базуватися на матеріалах основної частини роботи відповідно до поставлених завдань. Обсяг висновків, як правило, не повинен перевищувати 2,5-3 сторінки.

Власні пропозиції щодо розв'язання проблемних питань відповідного об'єкта дослідження повинні кореспондуватися з висновками.

До списку використаних джерел слід включати джерела, на які у тексті є посилання, а також ті, які використано при викладі конкретних наукових положень. Список складається із законодавчих актів, нормативних матеріалів, вітчизняної та зарубіжної наукової, спеціальної літератури, фахових видань, інформаційних ресурсів Інтернету. Вимоги до оформлення списку використаних джерел наведені в ДСТУ 8302:2015 «Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

У **додатках наводяться** допоміжні матеріали: копії документів, витяги із нормативно-правових документів, звіти, інструкції/положення/правила, результати соціологічних досліджень, громіздкі таблиці, рисунки тощо.

Дипломна робота оформлюється відповідно до вимог ДСТУ 3008-95 «Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення».

Процедурні вимоги щодо змісту, структури основної частини, списку використаних джерел, додатків, порядку виконання, оформлення, підготовки і захисту дипломної роботи у Екзаменаційній комісії регламентуються положенням «Про організацію освітнього процесу у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна», положенням «Про порядок створення та організацію роботи екзаменаційної комісії», положенням «Про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових та навчальних працях працівників і здобувачів вищої освіти Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна» та методичними рекомендаціями до виконання дипломної роботи студентами освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», освітньої програми «Міжнародно-політична регіоналістика».

Захист кваліфікаційної магістерської роботи відбувається прилюдно на відкритому засіданні Екзаменаційної комісії.

Магістерська робота, написана без дотримання затвердженого плану, яка не містить результатів конкретного дослідження обраних проблем, обґрунтованих пропозицій, а також не відповідає вимогам до змісту та оформлення і не має зовнішньої рецензії, до захисту не допускається.

1.2.1. Вимоги щодо академічної доброчесності

Поняття «академічної доброчесності» включає в себе такі цінності, як запобігання шахрайству, фальшуванню та плагіату; підтримку академічних стандартів; чесність і ретельність у дослідженнях.

Згідно з положенням «Про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна (п. 7.12.5.2.), якщо в тексті дипломної роботи виявлення відтворення студентом чужих опублікованих результатів (текстів) без належного посилання на автора чи фальсифікація результатів, Екзаменаційна комісія виставляє за захист дипломної роботи незадовільну оцінку і встановлює, що при повторній атестації студент зобов'язаний опрацювати нову тему дипломної роботи, яку визначає відповідна кафедра. Прийняте рішення та підстави для його ухвалення фіксуються в протоколі засідання Екзаменаційної комісії.

Порядок проведення перевірки дипломних робіт студентів на наявність запозичень з інших документів здійснюється на підставі рішення Вченої ради університету від 27.03.2017 р., протокол № 5 «Про затвердження Порядку проведення перевірки дипломних робіт студентів на наявність запозичень з інших документів». Цей Порядок визначає процедуру проведення перевірки текстів дипломних робіт студентів університету з використанням Антиплагіатної інтернет-системи Strikeplagiarism.com на наявність запозичень із текстів, присутніх в базах університету, базах інших вищих навчальних закладів та в Інтернеті.

Завданням антиплагіатної інтернет-системи є визначення ступеня подібності тексту дипломної роботи (проекту) до текстів документів, що

містяться в базах даних та в Інтернеті. Роботи, для яких виявлено значний відсоток подібності, не можуть бути кваліфіковані як такі, що містять плагіат. Рішення щодо наявності або законності запозичень, знайдених антиплагіатною системою, приймає випускова кафедра відповідно до Положення про організацію освітнього процесу.

Студент не пізніше ніж за п'ять днів до дати проведення попереднього захисту повинен подати на випускову кафедру текст дипломної роботи у друкованому вигляді та її електронний варіант у форматі *.doc, *.docx, *.rtf або *.pdf та подати заяву на ім'я ректора за формою, наведеною в додатку Р.

Перед початком перевірки дипломної роботи (проекту) на можливу наявність у тексті роботи (проекту) чужих опублікованих результатів без належного посилання на авторів Системний Оператор здійснює контроль ідентичності її друкованої та електронної версій, для чого:

- розміщує надану для аналізу електронну версію роботи на сайті антиплагіатної інтернет-системи Strikeplagiarism.com,
- отримує від системи визначені випадковим чином номери трьох сторінок роботи, які мають бути перевірені,
- виконує порівняння отриманих сторінок електронної та друкованої версії роботи за етапами:
 - порівняння першого рядка першого абзацу,
 - порівняння першого рядка другого абзацу,
 - порівняння останнього рядка сторінки.

У разі невідповідності між друкованою та електронною версіями роботи студенту дається один робочий день на її виправлення і подачу на кафедру оновлених версій (за рішенням завідувача кафедри цей термін може бути збільшений до двох робочих днів). Висновок кафедри щодо можливості захисту умовно оригінальної роботи має бути зроблений протягом двох робочих днів із моменту отримання Звіту Подібності. Один екземпляр Висновку видається студенту, другий залишається у документах кафедри.

1.3. Етапи виконання магістерської роботи

До виконання магістерської роботи допускаються студенти, які успішно виконали теоретичну програму навчального плану, склали комплексний атестаційний іспит зі спеціальності, завершили та захистили звіт з практики та не мають академічних заборгованостей.

Виконання магістерської роботи складається з таких основних етапів:

- вибір теми та об'єкта дослідження; затвердження теми роботи;
- опрацювання літературних джерел і складання плану магістерської роботи (додаток А);
- розробка завдання магістерської роботи, складання календарного плану виконання, затвердження завдання завідувачем кафедри (додаток Б);

- збирання фактичних матеріалів з об'єкта дослідження під час переддипломної практики та їх обробка (обов'язково із застосуванням програмних продуктів *Microsoft Office*);
- написання першого варіанта тексту роботи, подання його для ознайомлення науковому керівнику;
- усунення недоліків; написання остаточного варіанта тексту, оформлення роботи відповідно до вимог (додатки В–К);
- подання завершеної магістерської роботи на перевірку і рецензування науковому керівнику, отримання відгуку (додаток М);
- попередній захист магістерської роботи проводиться на розширеному засіданні кафедри або в комісії викладачів;
- зовнішнє рецензування магістерської роботи, отримання зовнішньої рецензії (додаток Н) та відгуку (М);
- допуск магістерської роботи до захисту завідувачем кафедри;
- захист магістерської роботи у ЕК.

1.4. Керівництво магістерською роботою

Науковий керівник магістерської роботи затверджується наказом ректора університету за поданням випускової кафедри. Науковими керівниками магістерської робіт призначаються провідні викладачі та науковці випускової кафедри, які мають наукові ступені доктора/кандидата наук, а також працюють на посадах професора або доцента (як виняток, старшого викладача). Персональний склад наукових керівників дипломних робіт визначається і затверджується рішенням кафедри.

Перед початком роботи над дипломом проводяться загальні збори студентів п'ятого курсу та викладачів, де роз'яснюються основні вимоги, що пред'являються до дипломних робіт, вказуються строки їх подання на кафедру і рецензування, вирішуються організаційні питання.

Науковий керівник спільно зі студентом визначають порядок написання дипломної роботи, програму роботи над дипломом, тобто вихідні дані по роботі, її зміст, структуру, терміни виконання окремих її розділів.

Науковий керівник видає студенту завдання на виконання дипломної роботи, затверджене завідувачем кафедри (Додаток Б).

Студент починає підготовку дипломної роботи відповідно до графіку, узгодженим з науковим керівником (Додаток Б).

Студент складає проект плану дипломної роботи і представляє його науковому керівнику. Керівник затверджує план роботи. В процесі роботи план може коригуватися, може уточнюватися і формулювання теми дипломної роботи.

Науковий керівник проводить зі студентами індивідуальні консультації, які виступають не тільки як засіб надання допомоги студентам, але одночасно є і формою контролю процесу написання дипломної роботи. При невиконанні наміченого плану і графіку підготовки роботи керівник

зобов'язаний зажадати у студента пояснення причин відставання і повідомити про це завідувачу кафедри.

Керівник диплому надає студенту науково-методичну допомогу:

- індивідуально консультує дипломника щодо вибору літературних джерел, збирання необхідної інформації, змісту роботи та з інших питань;
- розробляє завдання магістерської роботи, у т. ч. за складовими з об'єкта і предмета дослідження та використання джерел інформації;
- допомагає скласти план магістерської роботи й індивідуальне завдання;
- допомагає у підготовці наукових публікацій, доповідей на науково-методичні та науково-практичні конференції, конкурсних студентських робіт тощо;
- контролює дотримання графіка виконання магістерської роботи;
- рецензує частини роботи, перший варіант тексту та завершений рукопис;
- звертає увагу студента на недоліки в роботі (стиль викладання, оформлення, зміст підрозділів тощо), але не виправляє їх сам;
- надає відгук на магістерську роботу (додаток М);
- готує дипломника до захисту.

Порушення студентом календарного плану виконання роботи фіксується науковим керівником, який інформує завідувача кафедри. У разі невиконання графіка дипломної роботи студент за рішенням кафедри може бути недопущений до захисту магістерської роботи.

Консультування окремих підрозділів магістерської роботи можуть здійснювати викладачі кафедр ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу». З урахуванням теми та спрямування магістерської роботи можливе додаткове залучення консультантів з інших кафедр університету. Консультанти призначаються рішенням відповідних кафедр університету.

Після остаточного оформлення чистового варіанту магістерської роботи студент і керівник роботи ставлять свої підписи на титульному аркуші магістерської роботи.

1.5. Основні етапи дипломного дослідження

Виконання дипломної роботи включає наступні етапи:

Перший етап – вибір, уточнення і затвердження теми дослідження. Випускова кафедра пропонує студенту перелік зразкових тем дипломних робіт (Додаток Р). Перелік щорічно корегується. Тема повинна носити проблемний характер і бути актуальною в теоретичному і (або) в практичному плані, політично, соціально і професійно значущою, відповідати профілю освітньо-професійної програми.

Студент пише заяву на ім'я завідувача кафедри про затвердження теми дипломної роботи і призначення наукового керівника (Додаток П).

Другий етап – складання плану-проспекту дослідження і його проведення. План-проспект дослідження включає в себе: формулювання цілей і задач, визначення проблеми дослідження і, можливо, висування гіпотези, вказівка на об'єкт, предмет дослідження, його процедуру і методи дослідження, емпіричну базу дослідження.

Третій етап – складання змісту, що представляє собою логічну схему дослідження. Зміст визначає структуру дипломної роботи, послідовність викладу матеріалу, відповідність частин. Зміст служить основою розподілу роботи на розділи і підрозділи, виконує роль путівника протягом усього дослідження.

Четвертий етап – складання списку джерел, що будуть використані під час підготовки диплому. Особливістю написання роботи за даною спеціальністю є велике число матеріалів, отриманих в мережі Інтернет. Вивчення літератури по темі доцільно здійснювати в наступній послідовності: нормативно-правові акти, монографії, підручники та навчальні посібники, статистичні збірники, публікації в періодичній пресі, інтернет-ресурси.

П'ятий етап – написання тексту дипломної роботи з дотриманням всіх вимог щодо робіт даного профілю.

1.6. Вибір теми дослідження

Розподіл магістерської дипломних робіт, які мають виконуватися студентами, відбувається за принципом наступництва наукового керівництва студентською науковою роботою на попередніх курсах навчання, а також з урахуванням наукових інтересів, що виявлені студентом.

Студентові надається право самостійно обрати тему магістерської роботи згідно з тематикою, затвердженою випусковою кафедрою (орієнтовний перелік тем наведено у додатку Р). Бажаним є виконання магістерської робіт за тематикою, яку замовлятимуть державні та підприємницькі структури.

Дипломник, за погодженням із науковим керівником, може запропонувати свою тему дослідження за умов відповідного обґрунтування доцільності її розробки (відповідно до попередньої власної науково-дослідницької роботи, до майбутнього місця роботи, можливостей отримання необхідної інформації).

Темою магістерської роботи є одна з актуальних регіональних, державних, міжнародних, світових проблем (тенденцій) розвитку міжнародних відносин та світової політики, яка відповідає завданням та умінням, передбаченим освітньо-кваліфікаційною характеристикою магістра спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» та відповідною варіативною складовою освітньої програми.

Предметом дослідження можуть бути історичні, політичні, економічні, демографічні, культурні, етнічні, безпекові та ін. фактори й аспекти міжнародних відносин та світової політики.

Разом із вибором теми визначається об'єкт дослідження, який також визначається у відповідності до профілю освітньої програми.

Об'єктом дослідження магістерської роботи для *освітньої програми «Міжнародно-політична регіоналістика»* можуть бути:

- процеси та явища в регіонах та країнах світу, які мають розвинені дипломатичні, історичні, економічні, соціальні, виробничі, туристичні та ін. зв'язки з Україною;
- процеси та явища в основних географічних, історико-культурних, культурно-релігійних (цивілізаційних), міжнародно-політичних, геополітичних та геоekonomічних регіонах світу, у тому числі, в Україні та сусідніх країнах;
- вплив окремих країн та регіональних процесів на глобальний рівень міжнародних відносин;
- особливості впливу глобальних проблем та трендів сучасності та окремі країни та регіони світу;
- регіональні моделі та особливості політичної та соціально-економічної модернізації;
- зовнішньополітичні аспекти інтеграційних процесів в різних регіонах світу;
- політична культура досліджуваної країни або регіону;
- етносоціальні та етнополітичні процеси у досліджуваній країні;
- зовнішньополітичні та зовнішньоекономічні пріоритети досліджуваних країн або регіонів та ін.

Тема дипломної роботи має бути забезпеченою відповідними джерелами інформації та попередніми дослідженнями вітчизняних та зарубіжних дослідників.

Після остаточного узгодження з науковим керівником обрані теми магістерських робіт розглядаються і обговорюються на засіданні випускової кафедри. Працівник, який відповідає за організацію написання дипломних робіт на кафедрі, готує проект наказу по університету, в якому фіксується список студентів-дипломників, перелік тем магістерських робіт та наукові керівники.

Усі подальші зміни щодо теми роботи, об'єкта дослідження, керівництва тощо у разі необхідності аргументуються письмово (заява дипломника), погоджуються з науковим керівником (віза на заяві) і потребують зміни у наказі за письмовим клопотанням кафедри (витяг із протоколу засідання кафедри).

Завдання магістерської роботи студента науковий керівник оформлює на початку першого семестру 5-го курсу (додаток Б).

1.7. Збір та обробка фактичного матеріалу

Починати роботу доцільно з підбору джерел і літератури, необхідної для самостійного вивчення і розкриття теми. Основну літературу про предмет дослідження може поради́ти науковий керівник. Однак цим пошук наукової літератури не повинен обмежуватися. Перш ніж приступити безпосередньо до пошуку, слід продумати його порядок. Для полегшення завдання слід відразу зрозуміти різницю між джерелами і науковою літературою.

Джерельна база дослідження є комплекс матеріалів первинного характеру, серед яких можуть бути опубліковані і неопубліковані документи, що знаходяться

в архівних або в приватних зібраннях. Для студентів-міжнародників в якості джерел можуть виступати міжнародні договори, угоди, повідомлення для преси, інші офіційні документи, опубліковані в періодичній пресі або розміщені на сайтах міністерств і відомств, міжнародних організацій, політичних партій, персональних сторінках політичних діячів, дипломатичне і особисте листування, рукописні неопубліковані тексти, спогади політичних діячів. Одним словом, джерело – це інформація «з перших рук».

Наукова література є результат обробки, аналізу і осмислення первинної інформації, її систематизації, класифікації. Це свого роду вторинний продукт, поява якого пов'язана з певною авторською концепцією, зумовлена формулюванням певних наукових цілей і завдань, продиктованих існуючою методологією наукового дослідження. До науковій літературі належать монографічні та колективні праці, збірники статей, публікації в періодичних академічних виданнях.

При підготовці диплому необхідно ознайомитися з усіма видами джерел і наукової літератури так або інакше пов'язаних з предметом дослідження. Доцільно починати вивчення теми з навчальних посібників, в яких викладено основні знання з обраної проблематики та наводяться списки рекомендованої літератури (слід, однак, пам'ятати, що навчальні посібники не прийнято включати до списку літератури). Після цього можна перейти до вивчення джерел і вузькоспеціальної літератури. В даному процесі допоможуть наступні ресурси:

1. Тематичні каталоги харківських бібліотек. В першу чергу необхідно вивчити перелік видань, що є в розпорядженні Центральної наукової бібліотеки (ЦНБ) Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (<<http://www-library.univer.kharkov.ua/ukr/>>). Скориставшись тематичним пошуком, можна вийти на розділ, що цікавить, а потім через ключові слова уточнити тематику пошуку.

Крім ЦНБ великі бібліотечні ресурси існують в Харківській державній бібліотеці імені В. Г. Короленка. Електронний каталог бібліотеки знаходиться на сайті <<http://korolenko.kharkov.com/>>.

2. Каталог Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua/>) дозволяє за ключовими словами підібрати значне коло наукової літератури. На сайті бібліотеки представлені також повнотекстові ресурси періодичних наукових видань, авторефератів дисертацій та ін.

3. Спеціальна періодика. При написанні магістерської роботи слід використати провідні наукові видання України з міжнародних відносин. У даному випадку це наступні часописи: «Актуальні проблеми міжнародних відносин», «Актуальні проблеми політики», Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: «Міжнародні відносини», Вісник Львівського університету. Серія: «Міжнародні відносини», Вісник Маріупольського державного університету. Серія: «Історія, політологія», Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм», «Зовнішні справи», «Стратегічна панорама», «Стратегічні пріоритети», «Проблеми всесвітньої історії» та ін.

У світі видається тисячі журналів з міжнародних відносин, тому вкрай важливо вміти обирати кращі з них. Для цього варто скористатися рейтингом провідних журналів світу, які входять в Scopus за напрямком «політичні науки і міжнародні відносини» (див. табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Топ-20 наукових журналів світу за напрямком «Політичні науки і міжнародні відносини» станом на 2024 р. за даними SCOPUS

№	Назва журналу	Країна
1	American Journal of Political Science	Велика Британія
2	International Organization	Велика Британія
3	Quarterly Journal of Political Science	США
4	American Political Science Review	Велика Британія
5	Political Analysis	Велика Британія
6	International Security	США
7	World Politics	Велика Британія
8	Journal of Conflict Resolution	США
9	Journal of Peace Research	США
10	Western European Politics	Велика Британія
11	Political Psychology	Велика Британія
12	International Studies Quarterly	Велика Британія
13	Security Studies	Велика Британія
14	International Affairs	Велика Британія
15	European Union Politics	США
16	European Journal of International Relations	США
17	Creativity Studies	Велика Британія
18	Perspectives on Politics	Велика Британія
19	Conflict Management and Peace Science	США
20	Review of International Organizations	Німеччина

Зважаючи на те, що студенти, які навчаються за освітньою програмою «Міжнародно-політична регіоналістика», мають можливість самостійно сформулювати регіональний трек, обравши регіон для поглибленого вивчення, вважаємо доречним навести також перелік провідних англomовних наукових періодичних видань, присвячених Азійським студіям (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Провідні англomовні наукові журнали, присвячені азійським студіям

№	Назва журналу	Країна
1	The China Quarterly	Велика Британія
2	China Economic Review	Нідерланди
3	Journal of Asian Studies	Велика Британія
4	Asian Survey	США
5	Journal of Asian Economics	Нідерланди
6	Journal of Contemporary China	Велика Британія
7	Modern Asian Studies	Велика Британія
8	Modern China	США
9	Journal of Contemporary Asia	Велика Британія
10	Asian Perspectives	США

4. Сайти міжнародних організацій.

- Arab League Online. Офіційний веб-сайт. URL: <http://www.arableagueonline.org/>.
- Asia-Pacific Economic Cooperation. Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.apec.org/>.
- Association of Southeast Asian Nations. Офіційний веб-сайт. URL: <http://asean.org/>.
- Caribbean Community Secretariat. Офіційний веб-сайт. URL: <http://www.caricom.org/>.
- CIA World Factbook. Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>.
- European Commission. Офіційний веб-сайт. URL: https://ec.europa.eu/commission/index_en.
- MERCOSUR. Офіційний веб-сайт. URL: <http://www.mercosur.int/>.
- North American Free Trade Agreement. Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.nafta-sec-alena.org/>.
- North Atlantic Treaty Organization. Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.nato.int/>.
- Organization for Security and Co-operation in Europe. Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.osce.org/>
- Organization of the Black Sea Economic Cooperation. Офіційний веб-сайт. URL: <http://www.bsec-organization.org/Pages/homepage.aspx>.
- UNESCO. Офіційний веб-сайт. URL: <http://en.unesco.org/>.
- United Nations Commission on Trade and Development. Офіційний веб-сайт. URL: <http://unctad.org/en/Pages/statistics.aspx>.
- UNITED NATIONS. Офіційний веб-сайт. URL: <http://www.un.org/en/index.html>.
- СНГ. Офіційний веб-сайт. URL: <http://www.e-cis.info/>.
- Шанхайская организация сотрудничества. Офіційний веб-сайт. URL: <http://www.secsco.org/> та ін.

5. Аналітичні центри. Важливим кроком наукового дослідження є виявлення провідних світових аналітичних центрів з досліджуваної проблеми. Для вибору кращих світових аналітичних центрів варто скористатися рейтингом таких центрів, який складається Пенсільванським університетом (так зв. «Філадельфійський рейтинг») (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

30 провідних аналітичних центрів світу з міжнародних відносин

1	Brookings Institution (United States)
2	French Institute of International Relations (IFRI) (France)
3	Carnegie Endowment for International Peace (United States)
4	Bruegel (Belgium)
5	Center for Strategic and International Studies (United States)
6	Fundação Getulio Vargas (FGV)

Продовження табл. 1.3

7	Chatham House (United Kingdom)
8	Heritage Foundation (United States)
9	RAND Corporation (United States)
10	International Institute for Strategic Studies (IISS) (United Kingdom)
11	Wilson Center, FKA Woodrow Wilson International Center for Scholars (United States)
12	Peterson Institute for International Economics (PIIE) (United States)
13	Center for American Progress (CAP) (United States)
14	Japan Institute of International Affairs (JIIA) (Japan)
15	Cato Institute (United States)
16	Konrad Adenauer Foundation (KAS) (Germany)
17	Council on Foreign Relations (CFR) (United States)
18	Fraser Institute (Canada)
19	Friedrich Ebert Foundation (FES) (Germany)
20	Korea Development Institute (KDI) (Republic of Korea)
21	Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP) (Germany)
22	Carnegie Endowment for International Peace Middle East Center (Lebanon)
23	Centre for European Policy Studies (CEPS) (Belgium)
24	Brookings Institution (India)
25	Asian Development Bank Institute (ADBI) (Japan)
26	Clingendael, Netherlands Institute of International Relations (Netherlands)
27	Carnegie Endowment for International Peace Moscow Center (Russia)
28	European Council on Foreign Relations (ECFR) (United Kingdom)
29	Human Rights Watch (United States)
30	China Institutes of Contemporary International Relations (CICIR) (China)

Джерело: Global Go To Think Tank. Index Report. 2018. URL: https://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1017&context=think_tanks

5. Список літератури й підрядкові виноски в уже знайдених виданнях: монографіях, збірниках, наукових статтях, авторефератах дисертацій тощо.

6. Мережа Інтернет. Існують сайти, присвячені окремим науковим напрямкам; наукові видання мають власні веб-сторінки; великого поширення набули безкоштовні електронні бібліотеки.

7. Важливу допомогу в пошуку наукової літератури може надати український реферативний журнал «Джерело», у якому представлено реферати вітчизняних наукових публікацій за усіма галузями науки. Перегляд даного інформаційного видання, що містить оперативну інформацію про наукові публікації, також вельми полегшить пошук літератури з обраної проблематики.

При пошуку і систематизації джерел і літератури вельми корисним може виявитися складання картотеки. Для кожного видання заводиться окрема картка, в яку заносяться основні бібліографічні відомості (автор, назва публікації, місце і рік видання, кількість сторінок). Тут же можуть наводитися окремі цитати з твору (із зазначенням сторінки). Добре продумана картотека дозволяє вже при побіжному огляді заголовків скласти цілісне уявлення про предмет дослідження.

Кожне з джерел по-своєму важливе. Праці вчених, фахівців, законодавчі і нормативні акти складають методологічну і методичну основи роботи над темою. Монографії та статті дозволяють глибоко проаналізувати сутність і причинно-наслідкові зв'язки досліджуваних явищ. При написання дипломної роботи студентам рекомендується також використовувати наукові й методичні праці викладачів ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу».

Обираючи джерело, потрібно звертати увагу на рік видання книги. Як правило, вивченню підлягають праці, що містять останні досягнення науки з даного питання (за винятком історичних проблем). Бажано використовувати джерела, видані не більше 5 років тому.

При вивченні літератури зустрічаються нові поняття, визначення. Кожне з них слід виписати окремо, а потім за допомогою довідників знайти їх смислове значення.

Прочитавши та опрацювавши відібрану літературу, студент одержує загальне уявлення про тему власного дослідження, визначає її найважливіші проблеми.

Важливу роль у систематизації прочитаного відіграють нотатки. Зручніше робити нотатки на окремих аркушах. Аркуш ділиться на дві частини. В правій частині коротко формулюється сутність нотатки. Потім записується її текст. Вона може мати вигляд цитати, переказу змісту, тез, статистичної або хронологічної таблиці. Записи повинні бути компактними, стисло висловлювати зміст тексту. В лівій частині аркуша необхідно коротко сформулювати своє ставлення до даної тези, цитати, висловити свою думку або пропозицію щодо рішення питання. Після нотаток обов'язково дається посилання на джерело.

Зроблені нотатки групуються за проблемами. Забезпеченість нотатками тих або інших проблем покаже, які питання теми можна висвітлити з достатньою повнотою, а які ні. Зміст згрупованих за проблемами нотаток є основою складання плану роботи. Консультація з керівником допоможе сформулювати його остаточно.

Викладення питань плану повинно бути логічним, чітким, зрозумілим. Нечіткі, неконкретні формулювання можуть легко відвести від основної теми. Навпаки, зайва деталізація питання звузить тему дослідження. Від точності формулювання питань плану багато в чому залежить успіх роботи. Необхідно ретельно продумати внутрішню логічну структуру кожного питання і, керуючись даною логікою, розпочинати написання тексту.

Студенту слід зважати те, що робота не обов'язково повинна включати весь зібраний матеріал. До тексту відбираються основні проблеми, які дають можливість повністю розкрити зміст теми.

II. ЗМІСТ ТА ОБСЯГ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Магістерська робота повинна мати такі обов'язкові частини:

1. Вступ.
2. Основна частина з трьох розділів: теоретичного, аналітичного, прогностичного.
3. Висновки.
4. Список літератури.
5. Додатки (якщо є).

Кожен з основних розділів магістерської роботи має містити не менше трьох параграфів (додаток А). Усі частини магістерської роботи повинні бути логічно пов'язані між собою і доповнювати одна одну, щоб кожен наступний матеріал був продовженням попереднього. Загальний обсяг дипломної роботи не має перевищувати 65-70 друкованих сторінок.

2.1. Вступ

У вступі послідовно викладається: обґрунтування вибору теми та її актуальність; ступінь вивченості проблеми; об'єкт дослідження; предмет дослідження; мета роботи; завдання дослідження; методологія дослідження; специфіка джерельної бази; практична значущість; апробація результатів роботи, структура роботи.

Обґрунтування актуальності обраної теми – початковий етап будь-якого дослідження. Те, як її автор уміє вибрати тему, наскільки правильно він цю тему розуміє й оцінює з погляду своєчасності і соціальної значущості, характеризує його наукову зрілість і професійну підготовленість. Висвітлення актуальності повинне бути небагатослівним: в межах однієї сторінки треба показати головне – суть проблемної ситуації.

У **характеристиці ступеня вивченості проблеми** вказується, хто, коли і які аспекти досліджував. У випадку, якщо обрана тема є достатньо розробленою у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі, необхідно переконливо обґрунтувати доцільність її подальшої розробки.

Представлення **об'єкта дослідження** починають фразою: «Об'єктом дослідження магістерської роботи є ... ».

Визначення **предмету дослідження** – це відповідь на питання: «Що, які властивості і які зв'язки об'єкта вивчати?» Якщо дослідник не уявив, на що спрямоване дослідження і де пролягають його межі, то він не може переконливо поставити проблему і завдання, а також скласти програму дослідження.

Метою будь-якого дослідження є отримання певного конкретного результату – встановлення параметрів або властивостей об'єкта, оцінка рівня розвитку, виявлення недоліків і проблем, формулювання програми розвитку, обґрунтування напрямків вдосконалення тощо. Процес виконання роботи (вивчення, дослідження, аналіз тощо) метою не є.

Завдання дослідження – це етапи, послідовність виконання роботи. Структура (зміст) роботи зазвичай є повним відображенням вирішуваних завдань. Перелік завдань розпочинають такою фразою: «**У процесі дослідження розв'язувалися наступні завдання: ...**» – далі послідовно перераховуються виконані операції (перша, друга і т. д.).

Методологія дослідження – сукупність вихідних теоретичних положень, принципів та методів. Вона формується як на підставі загальних принципів пізнання, так і під впливом особливостей предмета дослідження. Різноманітність теоретико-методологічних підходів міжнародно-політичної науки може бути зведена до наступних парадигм: політичного реалізму (включає в себе класичний реалізм і неореалізм), лібералізму (традиційний ідеалізм і неолібералізм), неомарксизму, а також різні модерністські та постмодерністські теорії.

Специфічні риси об'єкта, предмета та методології дослідження визначають сукупність методів і конкретну техніку їх застосування. Можна виділити три групи методів міжнародно-політичної науки. Перша група: загальнотеоретичні методи – об'єднують найпростіші прийоми та способи пізнання міжнародних відносин (аналіз і синтез, порівняння, типізація, ідеалізація, спостереження та ін). Друга група: експлікативні методи – група прийомів і способів дослідження, що мають аналітичний характер і відзначаються точністю і конкретністю. До них належать: контент-аналіз, івент-аналіз, когнітивне картування, статистичний метод та ін. Третя група: конструктивні методи – пов'язані з ідеалізованим відтворенням реальності, до них належать: експеримент, моделювання, прогнозування, дельфійський метод, побудова сценаріїв, системний метод та ін.

Специфіка джерельної бази. Слід зазначити найцікавіші книги, довідники, статті, звіти; розподілити їх за важливістю, якістю інформації, оригінальністю викладення, глибиною розробок: «*Інформаційною базою слугували роботи ...* (прізвища авторів з посиланням на номер у списку джерел), *матеріали преси ...* (яких видань), *фактичні дані ...* (яких установ)». Також треба вказати проблеми і недоліки джерельної бази, які ускладнюють дослідження.

Практична значущість (за наявності) повинна містити результати самостійно проведених досліджень, що можуть бути оприлюднені та використанні для підготовки аналітичних довідок, укладання довідників, наукових та навчальних видань.

Апробація результатів роботи (за наявності) має містити назви статей, тез доповідей, підготовлених за матеріалами роботи, виступи на науково-практичних конференціях.

Структура роботи. Завершується вступ стандартною фразою: «Робота складається зі вступу, N розділів, висновків; містить N сторінок тексту, N рисунків, N таблиць, N додатків. Список джерел включає N найменувань літератури, N електронних публікацій».

Обсяг вступу не має перевищувати 3-4 сторінок, або 3% тексту рукопису.

2.2. Теоретико-описовий розділ

Теоретико-описовий розділ присвячується розгляду *загальних теоретичних підходів щодо досліджуваної проблеми* з використанням літературних джерел, різних наукових підходів. Як правило, в першому параграфі роботи, на основі всебічного вивчення наукової, навчально-методичної літератури, розкриваються підходи різних авторів до розв'язання проблеми магістерської роботи, зазначається, у чому полягає подібність, а у чому відмінність їхніх поглядів. В залежності від теми, тут може бути представлено аналіз діючих законів, постанов, указів та інших офіційно-розпорядчих документів, нормативної та довідкової бази з досліджуваної проблеми. Розкривається власне розуміння цієї бази, обґрунтовуються необхідність, доцільність окремих документів.

В межах теоретичного розділу варто навести *основні поняття та визначення*, за необхідності охарактеризувати методику дослідження.

У даному розділі *обов'язково слід представити соціально-політичний та (або) економічний профіль країни або регіону з характеристикою кількісних і якісних показників (макроекономічні показники, дані міжнародних рейтингів та індексів)*, які варто представити у вигляді графіків, таблиць та діаграм. Це стане своєрідною «візитівкою» країни, яка сформує загальне уявлення про форму державного правління, політичний режим країни, стан соціального та економічного розвитку, місце й ролі держави в системі світового господарства та системі міжнародних відносин.

Структурно параграф з соціально-політичного профілю країни може виглядати наступним чином:

- стисла історична довідка – історія її господарського освоєння і формування території;
- державний та адміністративно-територіальний устрій країни; охарактеризувати систему органів державної влади;
- географічні і кліматичні умови, природні ресурси країни. Розміри території країни, її геополітичне становище, середовище проживання, стан сільськогосподарських угідь, наявність корисних копалин, наявність зон надзвичайних ситуацій (повеней, землетрусів, лісових пожеж, вивержень вулканів і т.п.) – є важливими факторами функціонування регіональних систем;
- народонаселення країни, його динаміка (природна і міграція), розселення, урбанізація. Так, є густонаселені країни («народ без простору») і малонаселені («простір без народу»);
- етнічний склад населення, особливості його культурного і релігійного життя визначають первинні форми місцевого суспільства (системи спорідненості, народні традиції, обряди, релігійні інститути, мовна ситуація);
- економіка (макроекономічні показники) або економіко-географічне положення країни, що характеризується територіальним розміщенням продуктивних сил, співвідношенням основних галузей господарства,

«господарських вузлів» і периферії регіону, наявністю пріоритетних галузей, що визначають спеціалізацію регіону. Важливим показником є розвиток інфраструктури, насамперед її транспортної складової;

- політичний режим, політичні партії, законодавча і виконавча влада;
- культура, традиції, цінності, національна ідея.

Основні дані слід представити у вигляді табличного матеріалу, графіків та діаграм. Наприклад, місце країни в основних міжнародних індексах та рейтингах можна представити в табл. 1.4. Характеристику населення можна представити у наступній таблиці (див. табл. 1.5). Основні макроекономічні показники можна згрупувати за допомогою табл. 1.6.

У підпункті з економічного розвитку слід охарактеризувати економічну модель країни (ступінь втручання держави в економічні процеси і управління економікою, співвідношення державного і приватного секторів, фінансову політику, грошову політику, бюджетну політику, соціальну політику, зовнішньоекономічну політику) та стратегії економічного розвитку (імпортозаміщення, експортна орієнтація, інноваційна, опора на власні сили, сталого розвитку та ін.).

Характеризуючи макроекономічні показники, варто побудувати графік динаміки обсягу ВВП за останні 10 років (рис. 1.1), відобразити місце країни серед інших економік світу (рис. 1.2). Показники ВВП представлені у звітах Світового Банку <<http://data.worldbank.org/>>, статистичному довіднику ЮНКТАД (UNCTAD Handbook of Statistics <www.unctad.org/statistics/handbook>, розділ 8) та ін. джерелах.

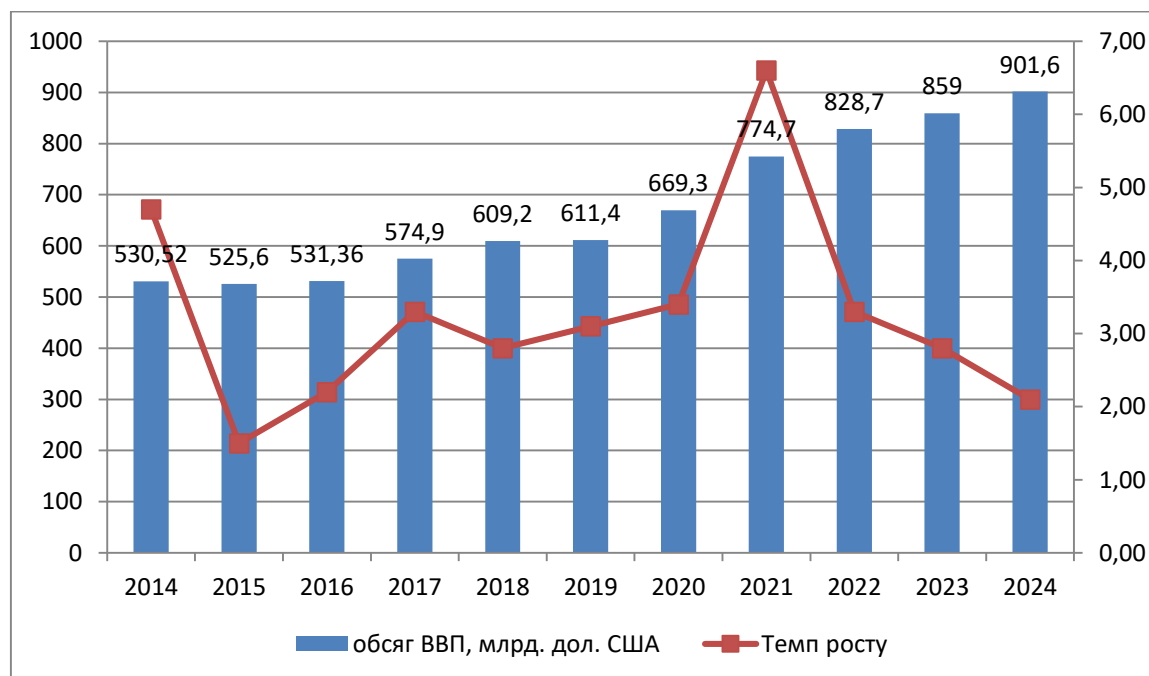

Рис. 1.1. Динаміка обсягу і темпів росту ВВП Тайваню

Розроблено автором за матеріалами: [63]

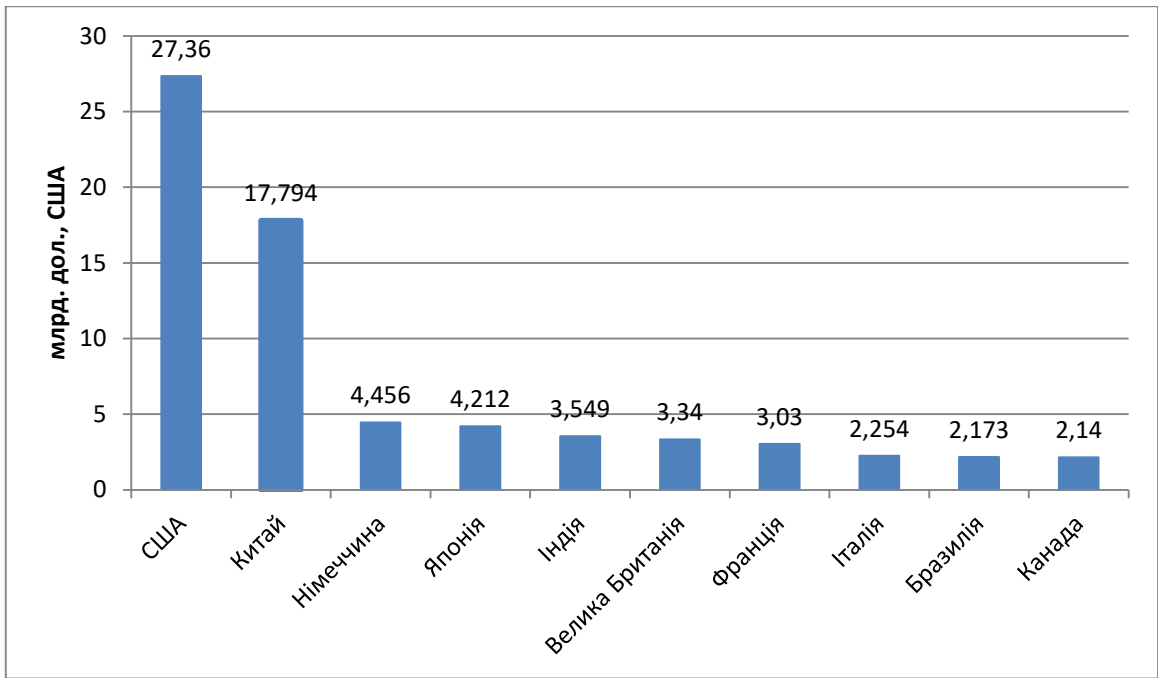

Рис. 1.2. Рейтинг найбільших економік світу за обсягом номінального ВВП (за даними МВФ), 2023 р.

Таблиця 1.4

Місце Тайваню в міжнародних рейтингах

Об'єкт дослідження (час публікації)	Місце	Кількість країн	Організація
Глобальний індекс конкурентоспроможності росту 2023 (вересень 2024)	5	137	Всесвітній економічний форум (WEF)
Рейтинг всесвітньої конкурентоспроможності (травень 2024)	17	63	Міжнародний інститут управлінського розвитку (IMD)
Індекс розвитку людського потенціалу	відсутні дані		ООН
Інвестиційний клімат (серпень 2024)	3	50	Інститут оцінки ризику бізнес-середовища (BERI)
Індекс мережевої готовності 2024	19	139	Всесвітній економічний форум (WEF)
Індекс економічної свободи (лютий 2024)	13	186	Фонд «Спадщина», газета «The Wall Street Journal»
Індекс добробуту Legatum 2024 (листопад 2024)	21	142	Інститут «Легатум»
Зручність ведення бізнесу (жовтень 2024)	15	190	Всесвітній банк

Складено автором за матеріалами: [3, 45, 63]

Місце країни в рейтингу міжнародної конкурентоспроможності, її конкурентні переваги та недоліки можна з'ясувати за допомогою звіту з глобальної конкурентоспроможності, який щороку оприлюднює Всесвітній економічний форум (The Global Competitiveness Report, Country/Economy Profiles – адреса <<http://www.weforum.org/en/initiatives/gcp>>).

В залежності від теми дипломної роботи, вітається використання й інших індексів, які дозволять створити уявлення про стан розвитку різних вимірів буття країни. Так, в наукових дослідженнях широко використовується, розроблений ООН, Індекс розвитку людського потенціалу (Human Resources Development Index, HRDI). Він щорічно, з 1990 р., оприлюднюється ООН (<http://hdr.undp.org>). При розрахунку враховуються три основні показники: оцінка довголіття, рівень освіти, частка реального ВВП, що припадає на душу населення (з урахуванням купівельної спроможності). ІРЛП виступає в якості інструмента оцінки ефективності соціально-економічних програм, визначення пріоритетів соціально-демографічної політики.

Таблиця 1.5

Основні демографічні показники США у 2024 р.

Показник	Значення
Чисельність населення у 2024 р.	335,9 млн осіб
Чисельність населення у 2030 р.	362,6 млн осіб
Середньорічний темп зростання у 2020-24 рр.	0,8%
Медіанний вік населення	37,9 років
Народжуваність	12,5‰
Смертність	8,2‰
Природний приріст	+4,3‰
Механічний приріст (сальдо міграції)	+3,9‰
Загальний приріст	+8,2‰
Сумарний коефіцієнт народжуваності	1,87 дітей/жінку
Число народжень хлопчиків відповідно до народжень дівчаток	1,05
Середній вік народження першої дитини	25,6 років
Середній розмір сім'ї	3,3 осіб
Очікувана тривалість життя	79,8 років
Медіанний вік населення	37,7 років
Частка утриманців (на 100 осіб у віці 15-64 року)	
дітей (0-14 років)	29,4
літніх (65 років і старших)	22,2
Рівень урбанізації (частка міського населення)	81,6%
Частка іммігрантів у населенні	14,3%

Джерело: [4]

Таблиця 1.6

Основні макроекономічні показники США у 2024 році

Показник	Всього	%	На 1 жителя
Чисельність населення	335,9 млн осіб	100%	×
ВВП у порівняльних цінах (за паритетом купівельної спроможності)	24,662 млрд. дол.	\$/особу	73600 дол/жит.
ВВП в поточних цінах (за офіційним обмінним курсом)	27,36 млрд дол.	\$/осіб	85,000 дол/жит.
Середній темп зростання ВВП в 2022–2024 рр.	+408 млрд дол.	2,5%	×
Валове національне накопичення	3267 млрд дол.	17,6% ВВП	10082 дол/жит.
Використання ВВП:	18560 млрд дол.	100%	57284 дол/жит.
споживання населення	12732 млрд дол.	68,6%	39297 дол/жит.
державне споживання	3285 млрд дол.	17,7%	10139 дол/жит.
інвестиції в основний капітал	2951 млрд дол.	15,9%	9108 дол/жит.
інвестиції в матеріальні запаси	93 млрд дол.	0,5%	268 дол/жит.
експорт товарів і услуг	2227 млрд дол.	12,0%	6874 дол/жит.
імпорт товарів і послуг	–2728 млрд дол.	–14,7%	–8421 дол/жит.
Структура ВВП:	18560 млрд дол.	100%	57284 дол/жит.
сільське і лісове господарство	204 млрд дол.	1,1%	630 дол/жит.
промисловість і будівництво	3601 млрд дол.	19,4%	11113 дол/жит.
сфера послуг	14755 млрд дол.	79,5%	45541 дол/жит.
Темп зростання промисловості	+76 млрд дол.	2,1%	+233 дол/жит.
Зайнятість в економіці (економічно активне населення)	158,6 млн осіб	100%	×
сільське і лісове господарство	1,1 млн осіб	0,7%	×
промисловість і будівництво	30,7 млн осіб	20,3%	×
менеджмент й ІТР	56,4 млн осіб	37,3%	×
торгівля й офісні послуги	36,6 млн осіб	24,2%	×
інші послуги	26,6 млн осіб	17,6%	×
Рівень безробіття	7,5 млн осіб	4,7%	×

Джерело: [4]

В політичній науці розроблено низку індексів, що відображають процеси демократизації. Основні оцінки ступеню демократії або авторитаризму були розроблені в межах таких проектів, як «Політія» (американські дослідники під керівництвом Т. Гурра), «Індекс демократизації» (кол. дослідників під керівництвом Т. Ванханена, Гельсінкі), «Індекс трансформації» (Фонд Бертельсмана), індекс сприйняття корупції (організація «Transparency International»), рейтинги країн за індексами політичних прав и громадянських свобод: «вільні – невільні країни» (організація Дім свободи – «Freedom House» <http://freedomhouse.org>).

Виклад теоретико-описового розділу не може зводитись до переписування різних інструктивних і відомчих матеріалів, літературних джерел, матеріалів з Інтернету, він має містити самостійний погляд студента, його ставлення до проблеми, власну позицію щодо обраних методів дослідження, певні елементи полемічності. Окрім огляду стану вивченості теми дослідження в науковій літературі, експлікації ключових понять, розділ має створювати уявлення про основні параметри соціально-політичного, економічного розвитку країни, її військовий потенціал, місце у світовій політиці та економіці.

На завершення теоретичного розділу роботи необхідно зробити висновки. Обсяг розділу не має перевищувати 25-30% загального обсягу роботи.

2.3. Аналітичний розділ

Аналітичний розділ магістерської роботи не повинен містити теоретичний матеріал. У цьому розділі має бути представлений детальний аналіз сучасного стану досліджуваної проблеми з використанням накопиченого фактичного матеріалу та залученням усіх теоретичних знань. Назва розділу може формулюватися як «Аналіз ... (предмета дослідження)» або «Сучасний стан ... (предмета дослідження)».

Мета розділу – виявлення та систематизація процесів та явищ в житті країни (регіону) з точки зору їх функціонального впливу на основні вектори розвитку, політичну поведінку та зовнішньополітичні пріоритети. Вивчаючи комплекс зв'язків і взаємодій, дослідники дотримуються низки загальних правил, по-перше, аналізу ситуацій і процесів, по-друге, виокремлення аналітичних коментарів, і, по-третє, перегляду раніше сформованих висновків.

У даному розділі кваліфікаційної роботи **обов'язково** має бути представлений аналіз основних доктринальних документів зовнішньої політики досліджуваної країни або текстів двосторонніх угод, статутних документів міжнародних організацій тощо. Висвітлення тих або інших правових документів зумовлено темою дипломної роботи. Очевидно, що дипломна робота, присвячена двостороннім відносинам буде спиратися на міжнародні двосторонні угоди про співробітництво у різних сферах взаємодії держав. Проблематика зовнішньої політики ґрунтується на документах політико-правового оформлення зовнішньополітичної лінії держави, основних документах із зовнішньої та

внутрішньої політики, до яких належать концепція зовнішньої політики держав (інші аналогічні документи – доктрини, стратегії). Теми, пов'язані із діяльністю міжнародних організацій у вирішенні тих або інших глобальних чи регіональних проблем, потребують залучення документів міжнародних організацій (конвенцій, угод, домовленостей, директив, постанов та ін.)

У кваліфікаційних роботах, присвячених дослідженню регіональних підсистем міжнародних відносин, зовнішньої політики і дипломатії країн регіону спеціалізації *студент має продемонструвати знання основних зовнішньополітичних концепцій* (передбачає роботу з першоджерелами, у тому числі на іноземних мовах), *проаналізувати механізм процесу прийняття зовнішньополітичних рішень в країнах регіону, показати особливості формування і реалізації зовнішньополітичної стратегії, основні етапи та пріоритетні напрямки зовнішньополітичного курсу країни, основні фактори внутрішнього і зовнішнього характеру, що впливають на зовнішньополітичний процес.*

На особливу увагу дослідника заслуговують такі проблеми, як: зовнішня політика держав-лідерів регіональної підсистеми міжнародних відносин, структура відносин між державами регіону спеціалізації, а також причини, нинішній стан конфліктів і криз в регіоні і перспективи розвитку тут геополітичної ситуації.

Здобувач повинен продемонструвати розуміння значення зовнішньої політики для забезпечення незалежності та суверенітету держави, вирішення завдань її подальшого соціально-економічного розвитку для забезпечення і зміцнення безпеки на всіх рівнях (національному, регіональному, глобальному).

Аналіз проблем, пов'язаних з *особливостями політичного процесу в регіоні спеціалізації* (європеїстика, американістика, сходознавство) в контексті загальносвітових тенденцій політичного розвитку, передбачає розуміння здобувачем процесів формування політичної культури, її характерних рис та етапів еволюції, формування і функціонування суспільно-політичних інститутів країни.

Особлива увага повинна приділятися аналізу *розвитку суспільно-політичної думки*, її впливу на політичні процеси в країні, а також оцінці діяльності видатних політичних діячів (що особливо актуально для країн Сходу), їх внеску в історичний розвиток країни і формування національної і політичної самосвідомості народів регіону спеціалізації.

Здобувач повинен висвітлити особливості конституційного розвитку країн регіону спеціалізації, діючих політичних партій та рухів, вплив соціальної структури суспільства на розвиток політичного процесу. Такий підхід буде сприяти розумінню студентами складності і суперечливості суспільно-політичних процесів, що відбуваються в регіоні спеціалізації, а також визначенню можливих перспектив розвитку цих процесів з урахуванням впливу на них різних внутрішніх і зовнішніх чинників.

В центрі уваги даного розділу може бути *аналіз проблемних полів держави* (регіону). Під проблемним полем слід розуміти такий стан окремої сфери суспільно-політичної практики, що не відповідає її функціональним потребам

оптимального розвитку, наявність суперечності між реальними і призначеними соціальними функціями цієї сфери і їх змістом. Джерелом появи будь-якого проблемного поля є незадоволена актуалізована суспільна потреба.

Наявність таких проблемних полів і ситуацій і прагнення до їх вирішення забезпечує підвищення динаміки громадської активності, наростання емоційного фону і соціальної напруженості, що перетворює їх в точки можливої біфуркації.

Як проблемні поля можуть виступати уповільнення темпів економічного розвитку, порушення соціальної справедливості, етнічні та ін. конфлікти, які потребують вирішення.

Проблемні поля можна класифікувати в залежності від їх рівня, напрямків та інтенсивності.

Залежно від рівня виділяють:

- глобальні, коригування яких перебуває у віданні центральної влади. До числа таких проблемних полів можна віднести, наприклад, масову не виплату зарплат і пенсій, війну та ін.;

- мезорівня, вирішення яких практично повністю знаходиться в компетенції регіональних влад, але вимагає при цьому значних зусиль і навичок управління. До таких полів можна віднести забезпечення розвитку соціальної сфери в регіоні (охорона здоров'я, освіта), різні ситуації, пов'язані з промисловими підприємствами (приватизація) і створенням робочих місць та ін.;

- локальні, вирішення яких цілком і повністю залежить від регіональної влади.

Залежно від напрямку, тобто зв'язку з різними сферами суспільного життя, виділяють наступні сфери:

- *міжнародні відносини* – система транскордонних соціальних взаємодій, суб'єктами яких є держави, міжнародні міжурядові та міжнародні неурядові організації, транснаціональні корпорації та, за особливих умов, приватні особи. У сферу міжнародних відносин входять військово-політичні, економічні, екологічні, гуманітарні та інші проблеми світового співтовариства;
- *політична сфера* – це галузь політики, політичного життя суспільства, межі поширення безпосередніх дій політиків і політичних організацій, вплив політичних ідей;
- *господарсько-економічна сфера* забезпечує всю матеріальну інфраструктуру і включає в себе відносини з приводу виробництва і розподілення матеріальних благ і послуг;
- *соціальна сфера* розвивається на основі між особистісних і групових відносин з урахуванням соціального статусу кожного індивіда, в тому числі з урахуванням спільності й відмінності громадян за типом занять, розміром доходів, престижу, а також за – етнічною, демографічною, соціально-територіальною та іншою приналежністю. До соціальних відносять коло проблем, пов'язаних з організацією праці і побуту, здоров'я, добробуту і захисту;
- *духовна сфера* включає в себе виробництво духовних цінностей, світогляду, науки, а також відносин з приводу використання духовних благ.

- *сфера комунікації*, призначена для отримання і обміну інформацією.

Взаємозв'язок політичних проблем міжнародних систем з іншими суспільними сферами проявляється в двох аспектах. З одного боку, політика детермінована економічними, духовними факторами, соціальною структурою суспільства, зокрема статусними характеристиками соціальних груп, рівнем соціального розшарування суспільства, етнічною і конфесійною структурою. З іншого – самі міжнародні відносини здатні впливати на ці сфери, проникати в них.

Залежно від інтенсивності проблемні поля можуть бути хронічними (наприклад, неефективна система освіти або соціального захисту) або гострими (невиплата зарплати і голод, зупинка містоутворюючих підприємств, пожежі та ін.)

Далеко не всі проблемні поля можуть бути виявлені в ході первинної діагностики. Аналіз порталів, великих національних сайтів, а також центральної преси дозволяють виявити глобальні поля, або поля мезорівня. Але багато локальних проблемних полів, особливо гострі, можна виявити лише в процесі моніторингу місцевої преси або тематичних форумів даного регіону.

Здійснення міжнародно-політичних досліджень у галузі міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій реалізується як систематичний аналітичний процес, який починається з попереднього знайомства з інформацією щодо проблематики дослідження і підсумовується представленням загальних аналітичних висновків.

Усі можливі аналітичні розрахунки, таблиці, графіки, діаграми мають супроводжуватися тлумаченнями та висновками, які дозволяють визначити сутність, особливості й тенденції процесів, що спостерігаються на об'єкті.

На завершення даного розділу необхідно зробити аналітичні коментарі та висновки щодо кожного напрямку дослідження.

Обсяг другого розділу – 30-35% тексту магістерської роботи.

2.4. Прогностичний розділ

Завданням третього, прогностичного розділу є *прогнозування політичної поведінки та взаємодії окремих держав та міжнародних організацій у вирішенні тих або інших міжнародно-політичних проблем на глобальному, регіональному та локальному рівнях*. В основі даного розділу – *оцінка концептуальних підходів та обґрунтування власних прогнозів і сценаріїв вирішення міжнародних конфліктів, забезпечення міжнародної та регіональної безпеки, проблеми та перспективи двосторонньої співпраці України та досліджуваної країни (регіону)*. Студент має продемонструвати вміння прогнозувати політичні, економічні, дипломатичні, безпекові, суспільні й ін. ризики для країн та регіонів у сфері міжнародних відносин та глобального розвитку.

Даний розділ має активно використовувати прогностичні методи – моделювання, експертних оцінок, побудови сценаріїв, екстраполяції та інтерполяції та ін. Особливу увагу варто приділити побудові сценаріїв –

ідеальних розумових моделей ймовірного розвитку подій. Сценарій – це спосіб визначення логічної послідовності подій з метою визначення альтернатив розвитку таких складних систем, як міжнародні відносини, національна економіка, сфера політики, соціальні відносини та ін. Сценарій передбачає висування гіпотез, які представляють собою прості припущення про можливі варіанти розгортання ситуацій. Потім проводиться аналіз і відбір головних факторів, що визначають хід подій. Оскільки сценарій описує не реальну, а ймовірну (уявну) ситуацію, він найчастіше передбачає вибір з кількох прогнозованих варіантів розвитку подій. Тому розрізняють однозначний, альтернативний і компромісний вибори.

При побудові прогнозів та сценаріїв ключове значення має виявлення основних чинників та тенденцій, які у середнь- (5 років) та довгостроковій перспективі (10-15 років) будуть визначати трансформацію основних параметрів системи міжнародних відносин та її регіональних складових. Часто саме тенденції є основою планування і прийняття рішень. Само по собі виділення таких тенденцій – досить складна інтелектуальна діяльність. Це зумовлює необхідність прийняти за основу поширену практику виділення магістральних тенденцій в декількох ключових сферах: 1) економіка; 2) соціальна сфера; 3) політичний розвиток; 4) ресурси і навколишнє середовище; 5) наука і технології) і аналізувати їх вплив на зміну стратегічної обстановки. Для цього варто скористатися чисельними вже існуючими прогнозами основних соціально-економічних перетворень, які щорічно оприлюднюються низкою міжнародних організацій та аналітичних центрів.

З метою обґрунтування висунутих гіпотез студенту необхідно використовувати інфографіку (див. додаток Е), оперувати перевіреними даними і фактами, застосовувати не тільки якісні, а й кількісні методи наукового дослідження.

В залежності від теми дослідження, *в центрі уваги прогностичного розділу має постати окреслення проблем та перспектив двосторонньої співпраці України та досліджуваної держави (регіону)*. Основі сфери співробітництва держав включають: політичні відносини, торгово-економічні відносини, гуманітарне й освітнє співробітництво, співробітництво у науково-технічній сфері, співробітництво у військовій сфері, співробітництво в енергетичній сфері та ін.

Оцінка потенціалу та перспектив двосторонніх відносин має містити:

По-перше, аналіз правової бази співробітництва;

По-друге, виявлення всіх форм співпраці сторін (якщо робота присвячена одному з напрямків взаємодії, огляд повинен бути коротким і максимально інформативним);

По-третє, стислу характеристику а) історичних особливостей і етапів розвитку двосторонніх відносин, б) позицій сторін з ключових питань міжнародного порядку денного, в) реалізації економічних проектів, г) ситуації в культурно-гуманітарній сфері.

Зрештою, необхідно детально зупинитися на аналізі проблем і труднощів у двосторонніх відносинах.

Аналіз двосторонніх відносин передбачає обов'язкову порівняльну економічну характеристику двох країн, розвитку їх відносин в економічній сфері як основи для вибудовування політичних контактів. Основні параметри оцінки: географічне положення, ресурсна база, обсяг і динаміка товарообігу за останні роки (рис. 3.1), структура експорту та імпорту (рис. 3.2, 3.3) нереалізований економічний потенціал, перешкоди на шляху торгово-економічного співробітництва та ін.

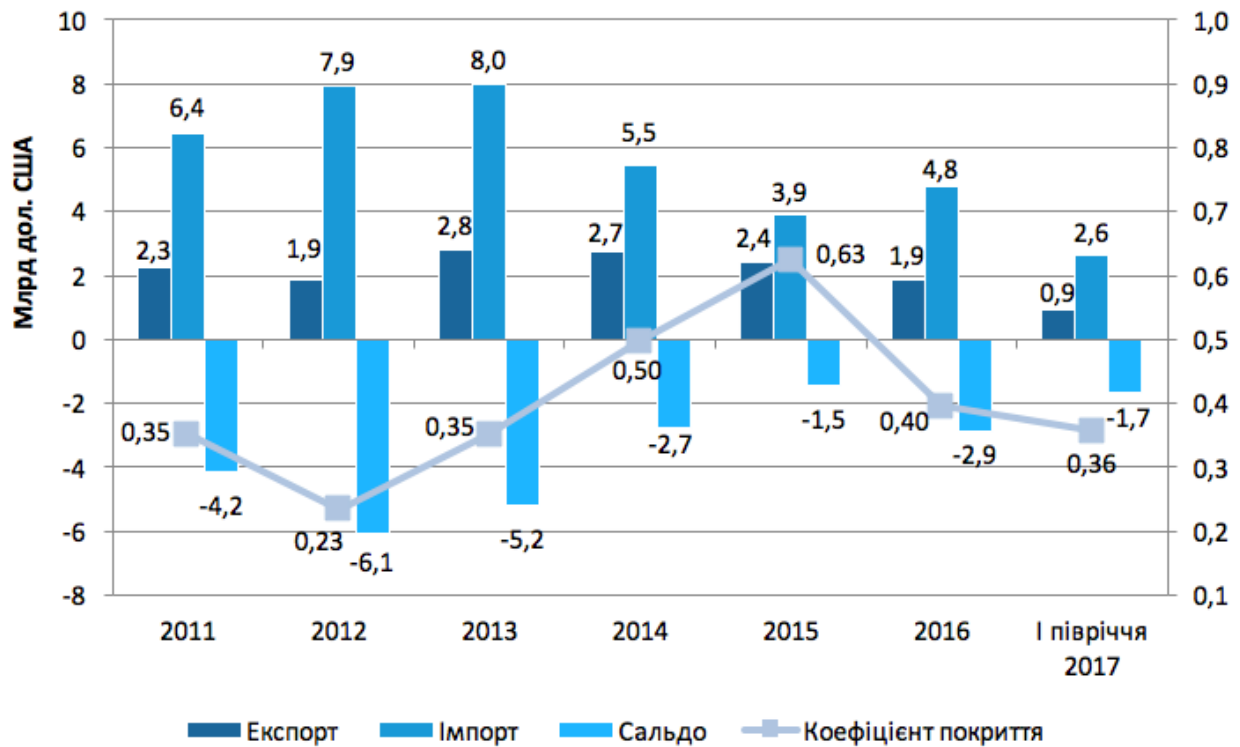

Рис. 3.1. Динаміка зовнішньої торгівлі України з Китаєм, млрд. дол. США

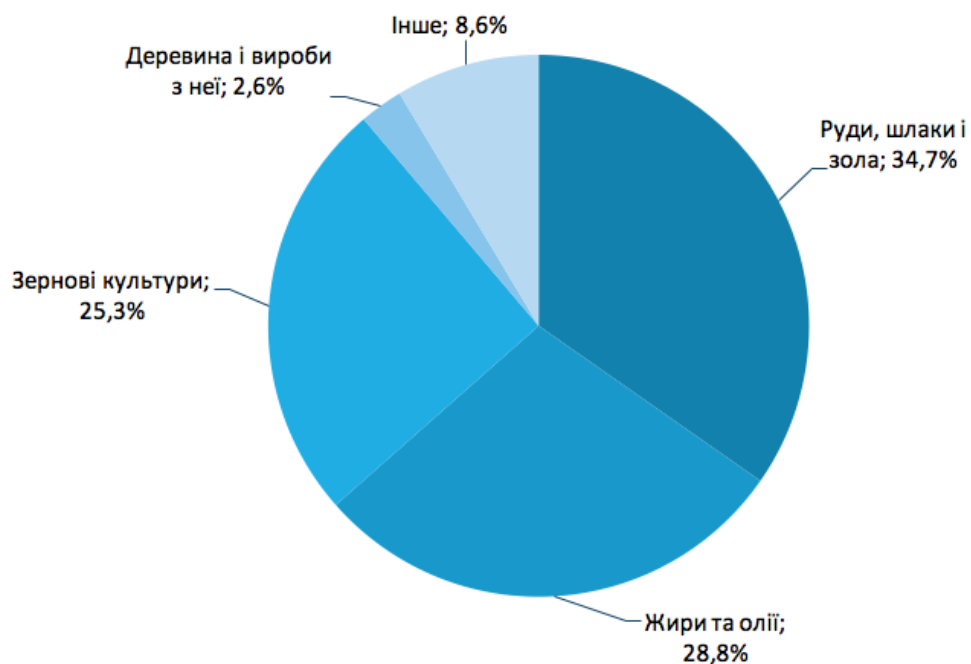

Рис. 3.2. Структура українського експорту до КНР

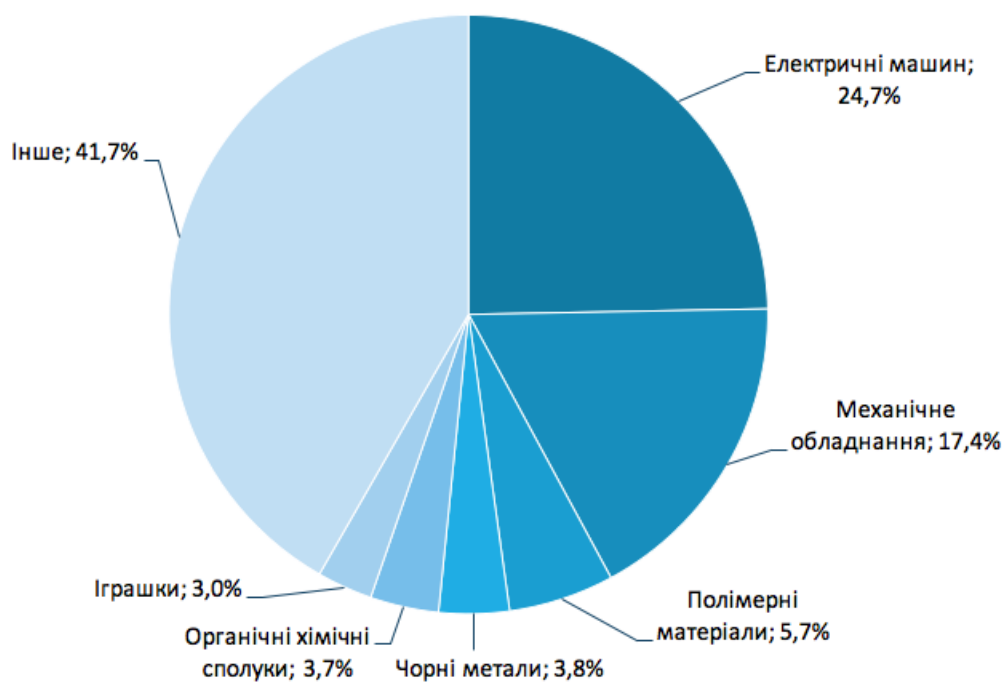

Рис. 3.2. Структура українського імпорту з КНР

2.5. Висновки

Обсяг 3–5 сторінок, або 5% тексту рукопису. Висновки мають підсумовувати всю виконану роботу. Тут стисло викладаються висновки і

пропозиції, які складають предмет захисту, – кінцеві результати виконаної роботи, що доводять досягнення автором поставленої мети дослідження.

Висновки і пропозиції повинні бути сформульовані в тезовій формі, чітко, зрозуміло; вони мають відображати зміст роботи, її теоретичне і практичне значення. Кваліфіковано кожний пункт висновків складається з двох логічних частин – твердження («визначено ...») і доказу («тому що ...», «на підставі...»).

Висновки і пропозиції формулюються за пунктами (бажано нумерованим – перше, друге і т. д.) послідовно за кожним параграфом роботи. Фактично кожен пункт висновків є відповіддю на сформульовані у вступі завдання дослідження. Опис об'єкта, методика дослідження та інший зміст основної частини роботи у висновках не дублюються. У висновках не можуть з'явитися нові пропозиції, які не були розглянуті та обґрунтовані в дипломній роботі.

На завершення у висновках необхідно сказати про стан досягнення мети магістерської роботи, а також про вирішення основних завдань, визначених у вступі.

III. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Магістерська робота має бути оформленою відповідно до вимог державних та галузевих стандартів:

- ДСТУ 3008-95. Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлення;
- ДСТУ 3582-97. Інформація та документація, скорочення слів в українській мові в бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила;
- ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання;
- Методичні рекомендації щодо виконання та захисту магістерських робіт студентами освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр».

Мова магістерської роботи – державна, стиль – науковий, чіткий, без орфографічних і синтаксичних помилок; послідовність – логічна. Пряме переписування у роботі матеріалів із літературних джерел є неприпустимим.

Обсяг магістерської роботи без урахування додатків повинен складати 65-70 сторінок друкованого тексту.

Матеріали магістерської роботи комплектуються у такій послідовності:

- титульна сторінка;
- бланк завдання;
- анотація (українською, російською й англійською мовами);
- зміст;
- перелік умовних позначень (у разі потреби);
- вступ;
- основна частина;
- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки.

Також до магістерської роботи додаються:

- відгук керівника магістерської роботи;
- рецензія на дипломну роботу;
- ксерокопія опублікованої статті або тез конференції за тематикою роботи із зазначенням вихідних даних (у разі наявності).
- електронна копія роботи на CD-диску форматі .rtf з типовим ім'ям файлу: prizvysche_2023_master_RS.rtf;

Зазначені документи вкладають у конверт, який приклеюється на жорсткій обкладинці в кінці магістерської роботи.

3.1. Титульний аркуш

Титульний аркуш магістерської роботи оформляється за встановленою формою (додаток В). Завдання магістерської роботи (додаток Б) слід розмістити після титульної сторінки.

Завершену роботу підписують на титульній сторінці та на бланку завдання: дипломник – автор роботи, науковий керівник, консультанти, завідувач кафедри.

3.2. Зміст

Зміст відображає послідовність розташування складових частин магістерської роботи: вступ, назви всіх розділів і підрозділів, висновки, бібліографічний список, додатки. У змісті вказується номер сторінки, з якої починається викладення кожної частини (додаток Г).

3.3. Оформлення тексту

Текст магістерської роботи набирається на комп'ютері через півтора інтервали на стандартних аркушах формату А4 (210×297 мм) без рамки. Текст друкується на одній стороні аркуша (пастою чорного кольору середньої жирності). Шрифт – Times New Roman, розмір – 14 пт, вирівнювання – по ширині, абзацний відступ скрізь однаковий – 1,0 см. Поля: з лівого боку – 30 мм, з правого – 15 мм, зверху – 20 мм, знизу – 20 мм.

Головна вимога до змісту основної частини – самостійність і послідовність викладу. Не можна механічно переписувати текст зі спеціальної літератури, допускати випадкового набору фактичних відомостей і думок, не пов'язаних між собою загальною ідеєю і змістом. Текст потрібно формулювати своїми словами, стилістично і науково грамотно.

У тексті бажано уникати складних і громіздких речень. Прагніть надати зібраним і систематизованим фактам, показникам, висновкам вигляду (форми) наукової статті або лекції. Не прийнято писати в роботі «я думаю», «я пропоную» тощо. Висловлювати матеріал рекомендується від першої особи множини: «на нашу думку» (тобто на Вашу і керівника).

У роботі допускаються тільки загальноприйняті скорочення слів (СНД, ООН, ЄС, ВТО, МБРР тощо). Посилання на таблиці, рисунки робляться в тексті (приклад у додатку Д).

3.4. Оформлення елементів тексту

Текст роботи розбивається на розділи та підрозділи, які повинні мати порядкові номери. Розділи основної частини нумеруються арабськими цифрами в межах всієї роботи.

Підрозділи нумеруються двома арабськими цифрами: перша цифра означає номер розділу, друга – номер підрозділу, наприклад: 2.3. (другий розділ, третій підрозділ).

Назви розділів роботи пишуться з нової сторінки великими літерами по центру (шрифт жирний). Перенесення частини слова в назві не допускається.

Перед назвою підрозділу витримують інтервал в один рядок. Заголовки підрозділів пишуться жирним шрифтом, вирівнювання – по центру.

Крапка після назв розділів, підрозділів, таблиць, діаграм, графіків тощо не ставиться (див. додаток Д).

3.5. Посилання на джерела

Усі наведені в роботі цитати, запозичені думки, перефразовані положення і цифрові дані, отримані іншими авторами, повинні мати посилання на джерела. Посилання подаються після згадки джерела або цитати з нього, для цього проставляють укладений в квадратні дужки порядковий номер, під яким це видання значиться в списку літератури, номер тому і сторінки, наприклад: [21, т. 3, с. 25].

3.6. Нумерація сторінок

Нумерація сторінок роботи повинна бути наскрізною, включаючи список літератури і додатки. Рисунки та таблиці, розташовані на окремих сторінках, включаються до загальної нумерації. Першою сторінкою є титульний аркуш, другою – зміст роботи і т. д. Нумери сторінок проставляються арабськими цифрами у правому верхньому куті аркуша. На титульному аркуші та змісті номер сторінки не ставиться.

3.7. Оформлення ілюстрацій

Усі ілюстрації (схеми, графіки, діаграми, креслення та ін.) іменуються рисунками, в тексті вони позначаються словом «Рис. 1.2.», з позначенням номера розділу і номера рисунку в його межах. Номер рисунку та підпис (назва) до нього розташовуються по центру під рисунком.

3.8. Оформлення таблиць

Усі таблиці повинні мати назви, що характеризують їх зміст. У правому верхньому куті над назвою таблиці пишеться слово «Таблиця 2.3» з позначенням номера розділу і номера таблиці в його межах. Назва таблиці пишеться над таблицею, вирівнювання – по центру. Таблиці, наведені в додатку, нумеруються як додатки. Заголовки в рядках таблиці слід писати стисло і зрозуміло, без скорочень слів. У графах таблиці обов'язково вказуються одиниці вимірювання. До кожної таблиці подається примітка з посиланням на джерело, звідки взяті цифрові дані. Крапка після назви таблиць не ставиться (додаток Е).

При перенесенні таблиці на наступну сторінку стовпці нумерують і повторюють їх нумерацію на наступній сторінці. Заголовок таблиці не повторюють, пишуть: «Продовження таблиці 2.3».

3.9. Формули

Усі математичні формули і вирази, які є в роботі, необхідно пояснити. Якщо формула запозичена зі спеціальної літератури, можна обмежитися посиланням на джерело і розкрити значення символів, що входять до неї. Оригінальні формули пояснюються в ході їх обґрунтовування. При цьому наводяться не всі елементарні проміжні результати, а лише основні етапи виведення формули і кінцевий результат.

Позначення величин пояснюють при їх першій появі в тексті. Доцільно пояснювати всі позначення, які містить заключна формула, особливо, якщо вона є розрахунковою.

Усі математичні вирази, а також знаки математичних дій в тексті з метою досягнення єдиного стилю друкуються малими літерами.

При написанні математичних формул особливу увагу слід звертати на чітке виділення індексів і показників ступеня, розташування і довжину дробової риски тощо.

Формули підлягають наскрізній нумерації. Номер формули розташовується в круглих дужках і нумерується на правій стороні аркуша на рівні останнього рядка формули. Наприклад:

$$\mathcal{C}_{pi} = \frac{t_i \times N}{\Phi_{nl} \times k_{в.н.}} \quad (1) \text{ [22, с.27]}$$

3.10. Оформлення списку використаних джерел

Список використаних джерел оформляється відповідно до вимог державного стандарту ДСТУ 8302:2015.

Перелік використаних джерел рекомендується складати за абеткою в такій послідовності:

- закони України;
- укази Президента України;
- декрети й ухвали Кабінету Міністрів України;
- монографії, книги, статті, збірки документів (наводяться в алфавітному порядку за прізвищем авторів);
- іноземні джерела;
- ресурси електронних бібліотек;
- недруковані фондові, відомчі та авторські матеріали.

Бібліографічний список нумерується від першої до останньої назви. Підзаголовки до окремих типів документів не робляться, кожний документ

нумерується окремо. Роботи одного автора розміщуються відповідно до алфавіту назв або хронології написання праць.

Назви праць прийнято писати мовою оригіналу. Спочатку подається література мовами народів, які користуються кирилицею, потім література мовами народів, які користуються латиницею. Нумерація усіх використаних джерел суцільна – від першого до останнього (*додаток К*).

Бібліографічний опис має такі складові:

- прізвище автора або прізвища авторів з великої літери;
- основний заголовок;
- підзаголовні дані;
- відомості про видання;
- місто видання;
- видавництво або організація, що видає;
- дата видання;
- обсяг (у сторінках).

Кожна складова опису відділяється від подальшої спеціальним розділовим знаком «крапка, тире» (. –). Після назви міста перед назвою видавництва ставиться знак (:). Відомості про статтю і видання, в якому опублікована стаття, розділяється знаком «дві похилі риски» (//). Знак «похила риска» (/) передує відомостям про видання.

Обов'язково зазначається обсяг книги. Опис літератури іноземними мовами виконується за тими ж правилами. Місто видання Київ, Москва, Санкт-Петербург, Ленінград у всіх випадках пишуться скорочено (К., М., СПб., Л.). В іноземних виданнях скорочуються: London – L., Paris – P., New York – N.Y. Решта міст наводяться повністю. (Додаток К)

3.11. Додатки

Додатки розміщуються після списку використаної літератури. Вони містять необхідний ілюстративний і довідковий матеріал, що служить початковою базою для розрахунку:

- таблиці допоміжних цифрових даних;
- проміжні формули і розрахунки;
- законодавчі акти;
- заповнені бланки різних документів;
- зразки документів.

Не допускається включення в додаток матеріалів, на які відсутні посилання в тексті. Заголовок додатку підписують окремим рядком, жирним шрифтом, по центру, з великої літери.

Кожний додаток розташовують з нової сторінки зі вказівкою вгорі праворуч сторінки слова «Додаток», надрукованого великими літерами, та його позначення. Додатки позначають великими літерами кирилиці й латиниці, починаючи з А, за винятком букв З, И, О, Ч, Ъ, І Ї, Є. У разі повного

використання букв українського і латинського алфавітів допускається позначати додатки арабськими цифрами.

Текст кожного додатка можна розбивати на розділи, підрозділи, пункти, підпункти, які нумеруються в межах кожного додатка. Перед номером ставиться позначення цього додатка, наприклад, В.1.2 (другий підрозділ першого розділу додатка В).

Малюнки, таблиці і формули, розміщені у додатку, нумеруються арабськими цифрами в межах кожного додатка: «Таблиця Б.1» (перша таблиця додатка Б).

IV. РЕЦЕНЗУВАННЯ І ЗАХИСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

4.1. Порядок допуску до захисту

Кожний студент зобов'язаний пройти попередній захист, якій є свого роду «репетицією» і допуском до основного захисту. На попередньому захисті студент виступає з доповіддю, зачитування якої є небажаним. Потім студенту ставляться питання за змістом роботи і доповіді, висловлюються зауваження і побажання, виявляються недоліки в роботі, вказуються шляхи їх усунення, дається попередня оцінка якості виконаної роботи та інше.

Попередній захист проводиться на засіданні кафедри або в комісії викладачів спільно зі студентами за 2-3 тижні до основного захисту. Ступінь готовності магістерської роботи до попереднього захисту – 100%; допускаються тільки недоліки в оформленні роботи і відсутність наочних матеріалів.

Щоб отримати допуск до захисту, при написанні роботи необхідно уникати наступних основних недоліків, що часто зустрічаються:

- Відхід від теми, коли назва роботи, її структура і фактичний зміст не збігаються.
- Дослівне списування матеріалу з базового підручника, з інших книг і чужих матеріалів.
- Механічне копіювання дипломних робіт і рефератів з Інтернету, що порушує найважливішу вимогу до магістерських робіт – самостійність. При встановленні факту копіювання робота не допускається до захисту.
- Обсяг роботи перевищує той, що рекомендується (70 стор.).
- Відсутність логіки, слабкий зв'язок однієї думки з іншою, безсистемний виклад матеріалу.
- Повторення тих самих положень, стилістичні погрішності.
- Невміння правильно використовувати «службові слова», які додають чіткість і стрункість висловлюваному матеріалу («таким чином», «отже», «далі», «потім», «нарешті», «по-перше», «по-друге» тощо).
- Розгляд суті проблеми у вступі, хоча даний розділ роботи для цього не призначений.
- Використання застарілого статистичного і фактичного матеріалу, якій не відображає сучасні явища.
- Неправильно пронумеровані сторінки змісту і не повністю виділені розділи в тексті (тільки цифрами, без назви).
- Кожний розділ повинен починатися з окремої сторінки.
- Посилання на джерела в тексті мають бути практично на кожній сторінці, з вказівкою номерів сторінок джерел і можливістю відрізнити свій текст від запозиченого.
- Немає повної ув'язки посилань на літературу з переліком джерел (є посилання – немає джерела, є джерело – немає посилань).

– У списку використаних джерел не повністю перераховані всі реквізити джерела (прізвище і ініціали автора, місце і рік видання, сторінка тощо).

– В посиланнях на Інтернет необхідно вказувати не тільки адресу сайту або сторінки, але й автора, назву документа, назву сайту і дату його останнього оновлення.

Остаточною оформлена, підписана студентом (на титульному й останньому аркуші) і керівником (на титульному аркуші) випускна кваліфікаційна робота за 3-5 днів до захисту здається методисту кафедри.

Завідувач кафедри на підставі представлених матеріалів вирішує питання про допуск дипломника до захисту, про що свідчить відповідний запис на титульному аркуші випускної кваліфікаційної роботи.

У разі негативного рішення це питання розглядається на засіданні кафедри з участю керівника випускної кваліфікаційної роботи. Витяг з протоколу засідання кафедри додається до проекту наказу про відрахування студента.

4.2. Рецензування магістерської роботи

Рецензенти призначаються завідувачем випускаючої кафедри з числа викладачів політологічних, економічних, географічних, історичних, соціологічних кафедр (окрім випускаючої кафедри) і фахівців виробництва з вищою політологічною, міжнародною та економічною освітою, а також фахівців з адміністративного апарату державних структур.

У рецензії вказується актуальність теми, робиться короткий, але глибокий аналіз змісту магістерської роботи з критичними зауваженнями, оцінюється ступінь досягнення поставлених мети та завдань дослідження.

По основній частині роботи рецензент відзначає позитивні і негативні сторони дослідження, встановлює в якій мірі дипломнику вдалося виявити невирішені проблеми, чи повністю розкрито зміст теми, чи переконливо обґрунтовані пропозиції, визначає особистий внесок автора в їх вирішення. Також вказується, що слід зробити додатково для більш аргументованого обґрунтування пропозицій та глибшого вивчення теоретичних положень.

Рецензія обов'язково повинна містити оцінку дипломної роботи за чотирирівневою та стобальною шкалами.

4.3. Захист випускних кваліфікаційних робіт

Захист випускних кваліфікаційних робіт проводиться на відкритих засіданнях Екзаменаційної комісії. В ЕК випускник представляє такі матеріали:

- відгук керівника випускної кваліфікаційної роботи;
- рецензію на випускну кваліфікаційну роботу;
- анотацію іноземною мовою;
- ілюстративні матеріали (креслення, графіки, таблиці, плакати);
- диск з повним текстом роботи.

Захист випускних кваліфікаційних робіт відбувається у такому порядку:

– інформація завідувача кафедри про виконання випусником навчального плану;

- доповідь випускника тривалістю до 8 хвилин;
- відповіді на питання членів ЕК і присутніх на захисті;
- оголошення відгуку і рецензій;
- відповіді дипломника на зауваження керівника і рецензента.

Доповідь структурно складається з трьох частин:

– **вступ** – 2–3 хвилини (короткий зміст вступу до роботи – обґрунтування вибору теми, мета, задачі, методика дослідження і т. д.);

– **інформація про виконану роботу** – 3–4 хвилини (послідовно за розділами основної частини – що автором самостійно здійснено, проаналізовано, запропоновано і т. д.).

– повний **виклад результатів дослідження**, що складають предмет захисту – 3–4 хвилини (висновки, тобто зміст висновків роботи).

На креслення, графіки, таблиці, представлені до ЕК, дипломник посилається в ході доповіді. Наочні посібники покликані ілюструвати перш за все основний зміст виступу, звільняючи доповідача від необхідності характеризувати статистичний матеріал словами. Кількість наочних посібників залежить як від теми роботи, так і від складності її виконання. Мінімальна кількість наочних матеріалів – два.

4.4. Критерії оцінювання магістерських робіт ЕК

При оцінці роботи враховується глибина опрацювання і широта охоплення теми, ступінь використання джерел, уміння аналізувати зібраний матеріал, грамотність та стиль викладу, якість технічного оформлення роботи, якість доповіді студента і його відповідей на питання та критичні зауваження.

Оцінка дається за якість кожного з елементів роботи в межах, зазначених у таблиці 1: відмінно, дуже добре, добре, задовільно, достатньо, незадовільно. Роботу оцінюють на закритому засіданні комісії за сумою балів.

Шкала оцінювання

Сума балів	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	відмінно
80 – 89	добре
70 – 79	
60 – 69	задовільно
50 – 59	
1 – 49	незадовільно

Результат захисту (оцінка випускної кваліфікаційної роботи та рішення ЕК про присудження випускнику кваліфікації) оголошується того ж дня після оформлення протоколу засідання ЕК.

Якщо захист магістерської роботи не відбувся з поважних причин (про що студент має подати відповідні документи у ЕК), то ректор університету може

подовжити термін навчання студента до наступного терміну роботи ЕК, але не більше ніж на один рік. Незалежно від причин повторний захист магістерських робіт того ж навчального року забороняється.

Випускник, який отримав оцінку «незадовільно» або не допущений до захисту, відраховується з університету й отримує академічну довідку встановленого зразка. Він має право бути повторно допущеним до захисту магістерської роботи протягом наступних трьох років тільки за умов укладення контракту з університетом.

Повторно магістерська робота виконується за наявності заяви студента про допуск до захисту, дозволу ректора та рішення кафедри про затвердження теми дослідження і призначення наукового керівника. За вимогами кафедри тема магістерської роботи може бути зміненою або у межах колишньої теми матеріали роботи можуть бути суттєво оновлені і доповнені.

Критерії оцінювання кваліфікаційних магістерських робіт ЕК

1.	Оформлення роботи відповідно до вимог стандарту	до 10 балів
2.	Структурно-логічна побудова роботи, актуальність та новизна (зміст вступу)	до 10 балів
3.	1 розділ (рівень теоретичного дослідження)	до 15 балів
4.	2 розділ (глибина та якість практичного дослідження)	до 15 балів
5.	3 розділ (глибина та наукова обґрунтованість прогнозу, перспектив співпраці)	до 20 балів
6.	Висновки	до 5 балів
7.	Наявність публікацій з теми роботи	до 10 балів
8.	Захист роботи	до 15 балів
	якість доповіді	до 5
	якість відповідей на питання	до 5
	якість наочних матеріалів	до 5
9.	Усього (максимальна кількість):	100 балів

Додаток А

Типова структура кваліфікаційної магістерської роботи з міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій

Вступ**1. Теоретико-описовий розділ**

- 1.1. Характеристика джерел та літератури за темою дослідження, висвітлення основних концептуальних підходів
- 1.2. Сутність основних понять, категорій предмета дослідження, його класифікаційні характеристики
- 1.3. Соціально-політичний та (або) економічний профіль країни або регіону з характеристикою кількісних і якісних показників (макроекономічні показники, дані міжнародних рейтингів та індексів)

2. Аналітичний розділ

- 2.1. Аналіз основних доктринальних документів зовнішньої політики досліджуваної країни або текстів двосторонніх угод, документів міжнародних організацій тощо
- 2.2. Виявлення та систематизація процесів та явищ в житті країни (регіону), основних трендів світової політики та економіки з точки зору їх функціонального впливу на основні вектори розвитку об'єкта дослідження, його політичну поведінку та зовнішньополітичні пріоритети
- 2.3. Аналіз проблемних полів країни (регіону), недоліків і ключових проблем функціонування та розвитку об'єкта дослідження

3. Прогностичний розділ

- 3.1. Систематизація та оцінка існуючих організаційних рішень, планів та проектів з проблем розвитку об'єкта дослідження (вихід з політичної кризи, припинення конфлікту, активізація співробітництва, забезпечення стратегічних інтересів тощо)
- 3.2. Оцінка основних чинників та тенденцій, що впливають та визначають трансформацію основних параметрів світової та регіональної політичної системи, зовнішню політику держав, проблеми безпеки, вектори взаємодії ін.
- 3.3. Оцінка потенціалу та перспектив двосторонніх відносин між Україною та досліджуваною країною (регіоном) за напрямками співробітництва; обґрунтування національних інтересів України в міжнародних інтеграційних процесах, політичних об'єднаннях, в безпековій сфері; оцінка викликів і загроз національній безпеці, шляхи їх подолання
- 3.4. Обґрунтування власних прогнозів і сценаріїв вирішення міжнародних конфліктів, забезпечення міжнародної та регіональної безпеки

Висновки**Список використаних джерел****Додатки**

ДОДАТОК Б

Бланк завдання на кваліфікаційну магістерську роботу

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

Інститут Навчально-науковий інституту «Каразінський інституту міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень) другий (магістерський)

Напрямок підготовки _____

Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»**ЗАТВЕРДЖУЮ**завідувач кафедри світової політики
дипломатії та туристичного бізнесу
доц. Парфіненко А.Ю.

“ _____ ” _____ 2028 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ МАГІСТЕРСКУ РОБОТУ (ПРОЕКТ)**Петренко Михайло Васильович

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи Місце і роль Китаю в сучасній світовій політицікерівник роботи Дедурін Геннадій Геннадійович, к.іст.н., доц.,

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від “05”.04.2026 року 0210-05/574

2. Строк подання студентом роботи 25.05.2026 р.

3. Перелік питань, які потрібно розробити

Дослідити політико-економічний розвиток Китаю як об'єкт наукових досліджень; охарактеризувати категоріально-термінологічну базу дослідження; розкрити соціально-економічні показники розвитку КНР; висвітлити китайський досвід реформ та модернізації суспільно-політичного життя; визначити особливості внутрішньополітичного розвитку КНР на початку ХХІ століття; розкрити роль Китаю в світовому політичному процесі; охарактеризувати сучасний стан та перспективи розвитку українсько-китайських відносин.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Розділ 1. Теоретико-методологічні основи дослідження політичного та економічного розвитку КНР
2	Розділ 2. Умови та чинники перетворення Китаю на глобального гравця світової політичної системи
3	Розділ 3. Проблеми та перспективи українсько-китайського двостороннього співробітництва

5. Дата видачі завдання 3.12.2026 р.

Студент

підпис

Петренко М. П.

ініціали, прізвище

Керівник роботи

підпис

Дедурін Г. Г.

ініціали, прізвище

Додаток В

Зразок оформлення титульного аркуша

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

**Кваліфікаційна магістерська
робота**

Кегль 22 pt

на тему: **«МОДЕРНІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В
СУЧАСНОМУ КИТАЇ»**

Кегль 16 pt

Виконала: студентка 6 курсу, групи УКР-61
Спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації, регіональні студії»

Петренко Михайло Петрович

(прізвище та ініціали)

Керівник: к.іст.н., доц. Дедурін Г. Г.

(прізвище та ініціали)

Рецензент: к.г.н., доцент Байназаров А. М.

(прізвище та ініціали)

Харків – 2026

Зразок оформлення змісту роботи

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Теоретико-методологічні основи і джерельна база дослідження політичної модернізації в сучасному Китаї	
1.1. Модернізація як об'єкт міжнародно-політичних досліджень	6
1.2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження	14
1.3. Соціально-політичний та економічний профіль країни	20
Розділ 2. Аналіз основних тенденцій модернізації Китаю	
2.1. Історичні особливості формування та еволюції концепції модернізації Китаю	30
2.2. Основні напрямки модернізації китайського суспільства	37
2.3. Аналіз проблемних полів країни	45
Розділ 3. Проблеми та перспективи українсько-китайського двостороннього співробітництва	
3.1. Нормативно-правова база та основні етапи розвитку двосторонніх відносин.....	51
3.2. Основні напрямки та проблеми двостороннього співробітництва.....	56
3.3. Прогнозування пріоритетних напрямків двосторонньої взаємодії країн.....	65
Висновки	68
Список використаних джерел.....	70
Додатки.....	74

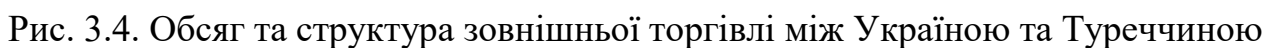
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ І ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ В СУЧАСНОМУ КИТАЇ

1.1. Розуміння політичної модернізації в міжнародно-політичних дослідженнях

Політичну модернізацію можна визначити як формування, розвиток і поширення сучасних політичних інститутів, практик, а також сучасної політичної структури. При цьому під сучасними політичними інститутами і практиками слід розуміти не зліпок з політичних інститутів країн розвинутої демократії, а ті політичні інститути і практики, які найбільшою мірою здатні забезпечувати адекватне реагування і пристосування політичній системи до постійно змінюваних умов, до викликів сучасності [25, с. 18]. Ці інститути і практики можуть як відповідати моделям сучасних демократичних інститутів, так і відрізнятися в різній мірі.

В науковій літературі не склалося єдиної думки щодо рушійної сили процесу політичної модернізації. Втім, загальновизнаною є позиція Г. Алмонда і Л. Пая, які стверджують, що політичний розвиток спирається на процес постійного вдосконалення функцій, які повинна виконувати політична система для забезпечення стабільності і ефективності всього соціального організму [5, с. 18]. Пропонуємо докладніше розглянути погляди зазначених науковців на зміст політичної модернізації.

Зразок використання інфографіки для представлення статистичного матеріалу

ДОДАТОК К

Зразок оформлення списку використаної літератури

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Нормативно-правові акти	«Про засади внутрішньої і зовнішньої політики»: Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI // Відомості Верховної Ради України. 2010. №40, ст.527. <i>Заключний акт</i> Наради з безпеки та співробітництва в Європі. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_055/ (дата звернення: 30.09.2017).
Один автор	<i>Арон Р.</i> Мир і війна між націями / Пер. з фр. Віктор Шовкун, Зоя Борисюк та Григорій Філіпчук – Київ: Юніверс, 2000. 686 с. <i>Дорошко М. С.</i> Геополітичні інтереси та зовнішня політика держав пострадянського простору: навчальний посібник для студентів напряму «Міжнародні відносини». Київ: Ніка-Центр, 2012. 226 с.
Декілька авторів	<i>Мальський М. З., Мацях М. М.</i> Теорія міжнародних відносин: підручник. 4-е вид., переробл. і доповн. Київ: Знання; Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 406 с. <i>Лиман С. І., Парфіненко А. Ю.</i> Історія міжнародних відносин та дипломатії (довестфальська доба): навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2024. – 700 с. <i>Міжнародні системи та глобальний розвиток: підручник</i> / В. А. Манжола, О. А. Коппель, М. Г. Капітоненко та ін.; за ред. Л. В. Губерського, В. А. Манжолі. Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – 2-ге вид., переробл. і доповн. К. Знання, 2014. 526 с. <i>The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations</i> / Edited by Melissen, Jan. – Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan, 2005. 221 p.
Збірки наукових праць	<i>Порох А.</i> Формування передумов інтеграції України у світове господарство / А. Порох // Збірник наукових праць. Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАНУ. 2000. Вип. 26. С. 154–163.
Тези конференцій	Парфіненко А. Ю. Туристична дипломатія як інструмент зовнішньої політики держави. <i>Туристичний бізнес: світові тенденції та національні пріоритети</i> : матеріали науково-практичної конференції, м. Харків, 16 трав. 2024 р. / М-во освіти і науки України, Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Ф-т міжн. ек. відносин та турист. бізнесу. Харків, 2024. С. 5-8. https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/18542
Статті журналів та газет	Parfinenko, A. (2023). Russian Revisionism as a Challenge to the International Order. <i>Actual Problems of International Relations</i> , 154(1), 18–33. Каспрук В. Чого чекає президент Барак Обама від візиту на Кубу? // <i>Дзеркало тижня</i> . 2016. №7. 26 лют. Renwick, Danielle. U.S.-Cuban Relations / Renwick, Danielle, Briana Lee, James McBride, <i>Council on Foreign Affairs</i> . 2016. 7 September.
Інтернет – ресурси	<i>Кулеба Д.</i> Публічна дипломатія – нова зброя України в умовах гібридної війни // <i>Європейська правда</i> . 2015. 23. вер. URL: http://www.eurointegration.com.ua/experts/2015/09/23/7038633/ (дата

	звернення: 20.09.2017). <i>Holbig, Heike</i> (2015): The plasticity of regions: A social sciences-cultural studies dialogue on Asia-related area studies // GIGA Working Papers, No. 267. URL: http://hdl.handle.net/10419/107632/ (дата звернення: 3.10.2017)
Інші	<i>Інститут зовнішньої політики</i> Дипломатичної академії України при МЗС України. Офіційний веб-сайт. URL: http://fpri.kiev.ua/ . <i>World Economic Forum</i> . Офіційний веб-сайт. URL: https://www.weforum.org/ .

Додаток М

Зразок оформлення відгуку наукового керівника

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА

на кваліфікаційну магістерську роботу студента ПШБ спеціальності 291
«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

(прізвище, ініціали студента)

на тему _____

«_____» _____ 202_
м. Харків

У відгуку повинні відображатись:

- характеристика діяльності випускника під час виконання дипломної роботи;
- оцінка якості виконання роботи в цілому;
- науково-методичні та практичні результати магістерської роботи;
- висновок щодо можливості допуску роботи до захисту в ЕК.

Науковий керівник:
науковий ступінь, посада

підпис

П.І.Б

ДОДАТОК Н

Зразок оформлення зовнішньої рецензії

Назва установи,
місто знаходження,
дата

Екзаменаційній комісії із захисту
кваліфікаційних магістерських робіт
студентів спеціальності 291
«Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії»

ЗОВНІШНЯ РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну магістерську роботу студента спеціальності 291 «Міжнародні
відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

(П.І.Б.)

на тему: _____

Зовнішня рецензія має містити:

- висновки щодо актуальності теми і практичної значущості виконаної магістерської роботи;
- підтвердження відповідності змісту роботи її завданням, ступеня досягнення поставленої мети;
- *оцінка повноти та якості виконання дипломної роботи за розділами;*
- висновки щодо використання в роботі необхідних методів дослідження;
- оцінку загальних вражень від магістерської роботи (оформлення, стиль, грамотність викладення тощо);
- недоліки в роботі, зауваження на розсуд рецензента;
- висновок рецензента про відповідність виконаної магістерської роботи кваліфікаційним вимогам та *оцінку дипломної роботи за чотирирівневою та стобальною шкалами.*

Рецензент:

Посада

підпис, печатка

П.І.Б.

Зразок оформлення анотації

АНОТАЦІЯ

Петренко Г. М. Особливості політичної модернізації в сучасному Китаї.

Робота присвячена вивченню процесів політичної модернізації в сучасному Китаї. Висвітлено теоретико-методологічні основи і джерельну базу дослідження політичної модернізації в сучасному Китаї, з'ясовано сутність основних понять та категорій. Досліджено соціально-політичний та економічний профіль країни.

Простежено історичні особливості формування та еволюцію концепції модернізації в КНР. Проаналізовано пріоритетні вектори модернізації китайського суспільства, основні проблемні поля країни. Виявлено основні напрямки та перспективи українсько-китайського співробітництва.

Нижче те ж саме англійською мовами, на одному аркуші (одиначним інтервалом) з двох боків аркушу.

ДОДАТОК Р

Зразок оформлення заяви на затвердження теми дипломної роботи

Завідувачу кафедри світової
політики, дипломатії та
туристичного бізнесу Харківського
національного університету імені
В. Н. Каразіна
доц. Парфіненко А. Ю.
студента групи УКР-61
Петренко Ганни Миколаївни
тел.: 095-500-00-00

ЗАЯВА

Прошу затвердити тему кваліфікаційної магістерської роботи у такому формулюванні: «Модернізаційні процеси в сучасному Китаї», а також призначити наукового керівника доц. Іванченка В.П.

Дата

Студент

Підпис

Науковий керівник

Підпис

ДОДАТОК С

Ректору Харківського національного
університету імені В. Н.Каразіна

студента _____

 прізвище, ім'я та по батькові

форма навчання _____

 денна, заочна (дистанційна)

ступінь вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень) _____

 (спеціаліст, магістр)

спеціальність/напрямок _____

 (код та найменування спеціальності; спеціалізації)

факультет (інститут) _____

 (найменування факультету або інституту)

ЗАЯВА

Підтверджую, що текст дипломної роботи (проекту):

(назва роботи)

написаний мною особисто, не містить запозичень із чужих опублікованих результатів (текстів) без належного посилання на авторів та першоджерела, а також не містить свідомої фальсифікації результатів.

Електронна версія роботи, представлена для перевірки на наявність запозичень з інших документів, повністю збігається з друкованою.

Ознайомлений з Порядком проведення перевірки дипломних робіт студентів на наявність запозичень з інших документів.

 Дата

 Підпис

Орієнтовна тематика дипломних робіт

1. Роль і місце України в європейській та євроатлантичній системах безпеки.
2. Українська багатостороння дипломатія в умовах повномасштабного російського військового вторгнення й створення антипутінської коаліції.
3. Перспективи євроатлантичної інтеграції України та створення колективної системи безпеки.
4. Особливості двосторонньої взаємодії України з державам Європи та світу в умовах війни.
5. Вплив російсько-української війни на держави пострадянського простору, країни Центральної та Східної Європи.
6. Міжнародна реакція на повномасштабне російське вторгнення в Україну.
7. Міжнародні санкції як інструмент стримування російської агресії проти України.
8. Міжнародне безпекове середовище під час війни в Україні.
9. Український «дипломатичний фронт»: напрямки співпраці України з країнами та міжнародними організаціями в умовах повномасштабного російського вторгнення.
10. Особливості соціально-політичних та економічних трансформацій в Україні в умовах війни.
11. Перспективи повоєнного відновлення України.
12. Роль України у формуванні нового світового порядку
13. «Гібридна війна» як загроза державному суверенітету України.
14. Україна в системі міжнародних відносин.
15. Основні виклики для української держави на в контексті російського військового вторгнення.
16. Характеристика геополітичного становища сучасної України.
17. США як центр сили глобального світу.
18. Європейський Союз як центр сили глобального світу.
19. Велика Британія як економічний, політичний і військовий полюс глобального світу.
20. Франція як економічний, політичний і військовий полюс глобального світу.
21. Німеччина як економічний, політичний і військовий полюс глобального світу.
22. Стан та перспективи міждержавних зв'язків України та Польщі.
23. Стан та перспективи міждержавних зв'язків України та Угорщини.
24. Стан та перспективи міждержавних зв'язків України та Румунії.
25. Стан та перспективи міждержавних зв'язків України та Словаччини.

26. Стан та перспективи міждержавних зв'язків України та Молдови.
27. Стан та перспективи міждержавних зв'язків України та Білорусі.
28. Стан та перспективи міждержавних зв'язків України з пострадянськими країнами (за вибором здобувача).
29. Стан та перспективи міждержавних зв'язків України з країнами Балтії (за вибором здобувача).
30. Стан та перспективи міждержавних зв'язків України з причорноморськими країнами (за вибором здобувача).
31. Стан та перспективи міждержавних зв'язків України та Канади.
32. Стан та перспективи міждержавних зв'язків України та США.
33. Стан та перспективи міждержавних зв'язків України та Франції.
34. Публічна дипломатія як пріоритет зовнішньої політики держави (за вибором здобувача).
35. Особливості процесів політичної модернізації Китаю.
36. Стан та перспективи міждержавних зв'язків України з країнами Сходу (за вибором здобувача).
37. Модернізація політичної системи Південної Кореї.
38. Модернізація Сінгапуру: історія, етапи, особливості.
39. Китай як претендент на центр сили глобального світу.
40. Становлення Туреччини як регіональної держави в ХХІ столітті.
41. Нігерія (або ПАР, Пакистан, Австралія, Іран, Індія та ін. за вибором студента) як регіональна держава.
42. Індонезія як регіональний лідер в Південно-Східній Азії.
43. Роль Філіппін в регіональній підсистемі Південно-Східної Азії.
44. Роль Малайзії в регіональній підсистемі Південно-Східної Азії.
45. Індія як регіональна наддержава.
46. Фактори формування міжнародного іміджу країни (за вибором студента).
47. Образ країни (за вибором студента) в «дзеркалі» ЗМІ.
48. «М'яка сила» Китаю як ресурс глобального лідерства.
49. «М'яка сила» Бразилії як ресурс регіонального лідерства.
50. «М'яка сила» Індії як ресурс регіонального лідерства.
51. Проблема формування позитивного іміджу КНР на міжнародній арені.
52. Регіональна система АТР: історія, етапи формування, структура.
53. Регіональні підсистеми Африки: компаративний аналіз.
54. Регіональні підсистеми АТР: компаративний аналіз.
55. АСЕАН – регіональна підсистема Південно-Східної Азії: проблеми та перспективи розвитку.
56. Саудівська Аравія (Китай, інша країна) – один з лідерів регіональної підсистеми міжнародних відносин.
57. Особливості Близького та Середнього Сходу як регіональної системи міжнародних відносин.
58. Геополітичні та гео економічні інтереси в зовнішній політиці держав Центральної Азії.

59. Геополітичні та гео економічні інтереси в зовнішній політиці держав Східної, Південно-Східної та Південної Азії.
60. Геополітичні та гео економічні інтереси в зовнішній політиці близькосхідних держав.
61. Геополітичні та гео економічні інтереси в зовнішній політиці держав Африки.
62. Вплив глобалізації на політичну культуру досліджуваної країни (регіону).
63. Сучасна політична система Близького Сходу: причини трансформації та перспективи розвитку.
64. Еволюція політичної системи східних и постколоніальних країн в епоху глобалізації.
65. Демократичний транзит політичних режимів східних и постколоніальних країн.
66. Особливості політичного устрою Арабських країн: досвід парламентаризму.
67. Внутрішні і зовнішні чинники у формуванні політичної культури правлячих еліт країн ближнього Сходу.
68. Особливості процесу прийняття зовнішньополітичних рішень в арабських країнах.
69. Роль ісламського фактору в економічній політиці країн Близького Сходу.
70. Нафтовий фактор в політиці та економіці країн Близького Сходу в другій половині ХХ – початку ХХІ ст.
71. Вплив «арабської весни» на соціально-економічний розвиток країн Сходу.
72. Суспільно-політичні процеси в державах Африки (за вибором) та вузлові проблеми континенту.
73. Міжнародний тероризм як глобальна політична проблема (на прикладі різних країн).
74. Підхід країн Південної Азії / Південно-Східної Азії / Східної Азії (також конкретних країн – Індії, Китаю, та ін.) до вирішення проблем енергетичної / продовольчої / екологічної безпеки.
75. Проблема ісламського фундаменталізму на Близькому Сході (1990-ті – початок ХХІ ст.).
76. Сепаратистські тенденції в Європейському Союзі (на прикладі країни Басків та Північної Ірландії).
77. Проблеми «мирного атому» в сучасних міжнародних відносинах (на прикладі Ірану, Північної Кореї).
78. Проблема забезпечення регіональної безпеки на Близькому Сході (на прикладі ...).
79. Міжнародні терористичні угруповання як загроза безпеці країнам Близького Сходу.
80. Війна та її різновиди як глобальна проблема світового порядку (регіональні аспекти).

81. Політика уряду Індії (Китаю) щодо індійської (китайської) діаспори.
82. Інтеграційні процеси в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.
83. Арабські країни в глобальних і регіональних інтеграційних процесах.
84. Участь Китаю в сучасних інтеграційних процесах (на вибір).
85. Арабо-Ізраїльський конфлікт і переговорний процес на Близькому Сході.
86. Проблема корейського півострова в міжнародних відносинах.
87. Зовнішня політика Соціалістичної Республіки В'єтнам.
88. Міжнародні конфлікти в Афганістані, Іраку, Лівії.
89. Конфлікти в країнах Азії, Африки.
90. Індійсько-Пакистанський конфлікт.
91. Китайсько-індійські територіальні суперечки.
92. Китайсько-тайванський конфлікт.
93. Ісламський чинник у зовнішній політиці держав Близькому Сходу (на прикладі).
94. Національні моделі зовнішньої політики та дипломатії мусульманських країн (за вибором студента).
95. Національна модель зовнішньої політики та дипломатії Японії.
96. Національна модель зовнішньої політики та дипломатії Китаю.
97. Національна модель зовнішньої політики та дипломатії Індії.
98. Зовнішня політика Китаю (за різними географічними напрямками).
99. Зовнішня політика країн Арабського Сходу та її основні пріоритети (на вибір).
100. Особливості процесів модернізації в країнах Близького Сходу (на прикладі Саудівської Аравії, Туреччини, Єгипту та ін.).

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Парфіненко Анатолій Юрійович
Лиман Сергій Іванович
Панасенко Ганна Сергіївна
Панова Ірина Олексіївна

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА:
ЕТАПИ ВИКОНАННЯ, СТРУКТУРА, ПРАВИЛА
ОФОРМЛЕННЯ, НОРМИ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ**

Методичні рекомендації
для здобувачів спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії» другого (магістерського) рівня вищої
освіти освітньої програми «Міжнародно-політична регіоналістика»

Відповідальний за випуск *Панова І. О.*
В авторській редакції

Підписано до розміщення 24.10.2024. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 4,8. Обсяг 2,149. Мб. Зам. № 295/24.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна